

**GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA
HALK İNANIŞLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

98733

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer IŞIK

**Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 05.06.2000
Tezin Savunulduğu Tarih : 21.06.2000

Tez Danışmanı : Doç. Fikret DEĞERLİ
Diğer Jüri Üyeleri : Y. Doç. Afşin EMİRALİOĞLU
Y.Doç. Burhan TARLABAŞI

HAZİRAN 2000

ÖNSÖZ

Bu çalışmada “Güneydoğu Anadolu Halk İnanışları” ele alınmıştır. Halk inanışları “anonim halk kültürü” ürünlerinden olduğu için, ilgili olduğu ana bilim dalı olan “Sosyal Bilimler” çerçevesi içinde incelenip, konularına göre tasnif edilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında beni yönlendiren, danışman hocam Doç.Dr. Fikret DEĞERLİ’ye ve araştırmamda değerli kültür birikimleriyle yardımcı olan tüm Güneydoğulu dostlara candan teşekkür ederim.

Haziran 2000

Ömer IŞIK



İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
SUMMARY	V
1. GİRİŞ.....	1
2. BİLİM - BİLGİ İLİŞKİLERİ.....	2
2.1. Formel Bilimler (Bıçimsel) Bilimler	3
2.2. Doğa Bilimleri (Pozitif Bilimler, Fen Bilimleri)	4
2.3. Sosyal Bilimler – İnsan Bilimleri.....	4
2.3.1. Sosyoloji ve folklor (halk bilimi).....	5
2.3.1.1. Halk inanışları ve din.....	6
2.3.1.1.1. Dinler ve cinler	6
2.3.1.1.2. Şamanizm ve cinler	7
2.3.1.1.3. İncil ve cinler	
2.3.1.1.4. Kur'an ve cinler	8
3. HALK İNANIŞLARI	10
3.1. Güneydoğu Anadolu Halk İnanışları.....	10
3.1.1. Loğusalık ve doğum ile ilgili inanışlar	10
3.1.2. Çocuk ile ilgili inanışlar	14
3.1.3. Düğün ile ilgili inanışlar	17
3.1.3.1. Köy düğünleri ile ilgili inanışlar	17
3.1.3.2. Şehir düğünleri ile ilgili inanışlar	18
3.1.4. Ölüm ile ilgili inanışlar.....	20
3.1.5. Hayvanlar ile ilgili inanışlar.....	21
3.1.6. Genel inanışlar	23
3.1.6.1. Genel yaşam ile ilgili inanışlar	23
3.1.6.2. Sağlık ile ilgili inanışlar	27
3.1.6.3. Nazar ile ilgili inanışlar	29
3.1.6.3. Taşlar ile ilgili inanışlar	31
3.1.6.5. Rüya ile ilgili inanışlar	37
3.1.6.6. Mevsimler ile ilgili inanışlar	37
4. SONUÇLAR.....	39
KAYNAKLAR	40
ÖZGEÇMİŞ.....	42

ÖZET

Hazırladığımız “Güneydoğu Anadolu’da Halk İnanışları” adlı çalışma başlıca dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm olan “giriş” bölümünde, çalışmanın amaç ve kapsamı belirtilmiştir.

İkinci Bölümde, konunun iyice anlaşılması ve sağlıklı veriler elde edebilmesi için gerekli olan bilgi-bilim ilişkileri verilmiştir. Ana bilim dallarının (Formel Bilimler, Doğa Bilimleri, Sosyal Bilimler) genel özellik ve metotları kısa ve öz şekilde incelenerek, halk inanışlarının Sosyal Bilimler-İnsan Bilimleri anabilim dalı içinde yer aldığı tespiti yapılmıştır. Daha sonra “Sosyal Bilimler-İnsan Bilimleri” ana dalı içinde irdeleme yapılarak önce “Sosyoloji” sonra “Folklor (Halk Bilimi) bilim dallarına inilmiş ve kutsallık-olağan üstünlük özellikleri nedeniyle “Din” ile ilintileri ve gerekli bilgileri verilmiştir.

Üçüncü Bölümde, “Anadolu Halk İnanışları” genelinden hareketle, “Güneydoğu Anadolu Halk İnanışları” tez konusuna geçilmiştir. Bölgede tespit edilen inanışlar konularına göre (loğusalık/ doğum, çocuk, düğün-evlenme, ölüm, hayvanlar, genel yaşam) başlıkları altında altı grupta tasnif edilmiştir.

Dördüncü Bölüm, “Sonuçlar” bölümüdür. Bu çalışma sonucunda varılan “halk inanışlarının” özelliklerinin tespiti, Kaynak kişilerin inanışlar hakkındaki düşünceleri, tarafsız bir şekilde tespit edilip verilmiştir.

SUMMARY

Study entitled as "Folk Believes in Southeastern Anatolia" consists of four sections.

In introduction section, key terms relating to belief and knowledge are defined leading to the interaction between metaphysics and science. These are the terms such as assumption, conviction, hypothesis, knowledge, superstition, faith, etc.

In the second section of study, emphasis is given on knowledge and science. Science, conditions and characteristics of scientific knowledge are defined in terms of positive science. Sciences are classified in three main groups one of which is "Social Sciences".

1-Formal Sciences

2-Nature Sciences-Positive Sciences

3-Social Sciences

Social sciences is the field of folk believes and do not have all the standards of positive approach such as objectivity. This new methodology applies to social sciences is called "critical approach". Finally, being the member of the social sciences "folklore" is defined under a separate title.

In the third section background of relation between folklore and religions is given. Believes in Southeastern Anatolia are listed in groups according to their subjects. Great emphasis is given on "gin" as a separate subject-matter.

In conclusion section, all the information about the folk believes obtained through sociological studies is summed up and it has been determined that obstacles and handicaps are observed in utilizing this information within the scope of positive sciences. As positive sciences ignore the fact that people have been experiencing some logically unexplainable events for ages, medical sciences fail to heal the health problems caused by "genius".

Section I - introduction:

In this section, some key terms related to science and belief are explained and emphasis is given to the intricate relation between belief and scientific knowledge.

Belief generally means to trust and rely on assumption; "itikat" in old Turkish, "inanç" in Turkish, "croyance" in French, "glauben" in German, "credenza" in Italian.

Other key terms are the terms such as assumption, conviction, hypothesis, knowledge, superstition, faith etc.

Belief takes over where the knowledge is terminated. People asserted their imagination when they were unable to reason the unknown phenomenon. They believed in the things they imagined.

By this way they met their cultural, economical and social needs. It is the mission of science to scrutinize the basis of the believes. Both knowledge and belief result from historical evolutions under certain circumstances. For this reason, the fields of sciences which have the believes as subject-matter span from the past to the future.

Assumptions relating to believes are not based on proof and reality but on suppositions. While scientific assumptions are the subject of physics, believes are the subject of metaphysics.

Believes to some extent hold value from scientific point of view. However, their value does not emerge from their reality but from their role in social and economical aspects of the life.

Section II:

In this section relations between knowledge and science were explained so that the matter of believes can be understood easily. General features and methods of main sciences. (Formal Sciences, Nature Sciences, Social Sciences) were explained briefly and anonymous believes is fixed to be within Social - Human sciences.

Scientific study is the systematic and objective study of the experimental phenomenon. Scientific knowledge is the knowledge gained as a result of the scientific study. Experimental, objective and systematic standards are generally accepted by social researchers but evaluated in a different way.

Formal sciences are mathematics and logic. Significant characteristic of these sciences is that their subject is the principles and symbols which are accepted beforehand. These subject-matters do not exist in nature, they are only symbols.

For this reason some scientists do not regard the mathematics and logic as science but only secondary sciences to the major sciences. Some of them, on the other hand, determines the assurance of a knowledge with its affinity to mathematics.

Natural sciences (positive sciences) adopt the subject-matters from the nature. They try to explain the reason and result relations within the natural events by means of the laws they deduced through the experimental methodology. Natural sciences have five characteristics :

- a. Scientific knowledge is the knowledge that has a certain methodology.
- b. Scientific knowledge is a non specific, universal knowledge.
- c. Scientific knowledge is a definite knowledge.
- d. Scientific knowledge is a unified knowledge.
- e. Scientific knowledge is an objective knowledge.

Not all of these criteria apply to the social sciences. Universality in particular is controversial in social sciences. For instance, cultural values differ from one society to another. However, social sciences are as much objective as the positive sciences.

Social sciences study the human behaviors from various aspects. Human behaviors are defined through the values, believes, demands, physical and social needs cultural norms, education and habits. Psychology, sociology, social anthropology, history, politics constitute the social sciences.

Some mathematical methods such as statistics is employed by social sciences. However social sciences are not merely the field of statistics. Method of explanation is also differ in social sciences from nature sciences. Objects are not studied internally in nature sciences. On the other hand in social groups and individuals, understanding and explaining requires internal research. In short, "hermeneutic" approach prove that both the subject and methodology in social sciences is different from in nature sciences.

Some features peculiar to social sciences:

a. Human behaviors are complicated. Although there are similarities and regular patterns within human behaviors, compared to nature sciences there is more complication which causes difficulty in understanding and assuming.

b. Human reactions: Human beings behave different when they are aware of the studies carried out on themselves. They do not express their actual feelings and thoughts while being observed.

c. Time and place: Social phenomena differ from time to time and from place to place. Researches made in a certain time and the results are unique to that time.

Section III:

Within this section "Believes in Southeastern Anatolia" were classified relating to their contents.

There are 50 believes found out for "giving birth and childbed", 33 for "child",

9 for "marriage and rural weddings", 19 for "marriage and town weddings", 6 for "death", 29 for "animals", 77 for "everyday life in general", 37 for "health", 33 for "evil eye", 35 for "stones", 18 for "dreams", 17 for "seasons".

Each topic was studied under its relevant title.

Human life is built on three important stages as birth, marriage and death. It gives us the similarities and differences between various societies once the rituals and religious habits have been investigated during the experience of birth, marriage and death.

Similarities and differences also constitute the national features of the cultures. As the folk believes forms the basis of these stages they should be investigated in scope of social sciences.

Major approach to the study of believes is to consider the phenomenon true and real. Main features of the believes:

a. They are gathered from the persons, places and events.

b. The told and the believed has the element of convincing.

c. Such persons and events have the quality of metaphysics.

Religious character is the dominant feature of the believes. Holiness and extraordinariness are observed.

Religious habits has the role in decent social life. Persons who feel hopeless or in dilemma resource to the help of some religious people on whom they attribute holy power. They try to seek relief and make their life easier by this way.

Human beings are curious by nature. They always struggle and seek for the unknown. But the main phenomenon for which human beings yet have not found an answer is "gin and devil". These are most frightening terms for believers.

Gins are called "kepoz", "pirabok", "pirelk", "bizden iyiler", "al karısı", "al bastı", "karakura" etc. in the region of Diyarbakır. In Chamanism karakura is the gin who frightens the the women who have given birth recently and takes their lungs out.

Relevant information are given in holy books.

Bible: Markus 5:1-20; Lucas 8:26-39

Koran: Fussilet 14, Saffat 158, Enam 128,139, Hicr 27, Zariyat 56, Rahman 15,33,35, Ahkaf 29,30,31, Cin 9,26,27.

Section IV:

This is the section of "Conclusion".

Conclusions drawn from this study which covers 360 numbers of believes in Southern Anatolia are listed below:

- 1.Folk believes are the anonymous cultural constituents which spreads to other societies and pass on to future generations through the language and myth or maintaining the practical experience.
- 2.Folk believes derive from a person, an event, an object or a place.
- 3.Folk believes are extraordinary.
- 4.Folk believes have holly aspects.
- 5.Phenomenon of genius and its effects is prominent within the folk believes. Believes relating to genius are consistent with the relevant contents in the Old Testament, New Testament and the Koran.

Especially the believes aiming to repel the bad effect of genius relating to birth and health are implemented as most common.

- 6.People interviewed comment on the matter so that positive science does not adopt the phenomenon of genius as subject-matter and accordingly medical sciences today fail the related problems.



1. GİRİŞ

“İnanış” genel olarak “sanıya güvenme ve bağlanma” anlamındadır. İnanış (Osmanlıca da “İtikat”, Fransızca da “Croyance”, Almanca da “Glauben”, İngilizce de “Belief”, İtalyanca da “Gredenza”) bilginin bittiği yerde başlar. Bilinen için söz konusu değildir, bilinmeyene inanılır. Her inanın altında bir bilgisizlik yatar. İnsanlar, bilmediklerini hayâl güçleriyle tamamlamaya çalışmışlar, çeşitli olasılıklardan birini seçerek sanı (zan) ve kanı (kanaat)lar edinmişlerdir. Bu sanı ve kanılara güvenip bağlanınca da “inanışlar” gerçekleşmiştir. Yani; “inanışlar” bir bilme ihtiyacına dayanır. “İnanmak bir ihtiyaçtır” önermesinin temelinde, “bilmek bir ihtiyaç dır” gerçeği yatmaktadır. Hayâl gücünün pratik ile bağımlı olarak işlemesi (uyumu) halinde bilimsel varsayımlar, pratikten kopmuş olarak işlemesi hâlinde de inanışlar meydana gelmiştir. Pratikte denetlenen ve doğrulanan inanış, “inanışlıktan” çıkar, bilgi olur. Bundan dolayı pratikle denetlenemeyen ve doğrulanamayan her inanış, bir boş inanç (bâtıl itikat) tır. Metafizik “inanış”a bilim ve bilgi niteliği verir ve onu bilim dışı bir temellendirmeye Hurâfe’den ayırır. Bilimsel açıdan bu anlamdaki inanışla boş inanç (hurâfe) arasında hiçbir fark yoktur. Metafizikse, bilimsel saydığı “inanış”ı “deneyle doğrulanmamış olan varsayım güvenme” yani imân ile eşanlamlı alır. Hurâfe ise, güçsüzlük ve bilgi yetersizliği sonucunda ortaya çıkan temelinde “kuruntu (vehim) ve sanı (zan)” olan mutluluk ve mutsuzluk getiren nesnelere olan inanış olarak belirtilir.

Bilimsel açıdan “imân”, doğrulanmamış sanma’dır. Bilim dışı ve yakıştırmaya bir bilimsellik taşır.

Bununla birlikte “inanışlar” geniş anlamda, tanıtlanmış sayılsın ya da sayılmasın, bütün bilim dışı güvenç (itimât) ‘leri ve bu arada imânı içerir.

Bundan dolayı “inanışlar” alanı, en ilkel halk masallarından en gelişmiş metafiziğe kadar bütün hayâl ürünlerini kapsar.

İnanışlar ile ilgili varsayımlar, doğrulanmış ve bundan ötürü de bilimsellik niteliği kazanmış gerçekler üstüne değil, kendileri gibi doğrulanabilir sayılmış varsayımlar üstüne kurulmuşlardır. Bilimsel varsayımlar fizik alanının, inanışlarla ilgili varsayımlarsa metafizik alanının varsayımlarıdır. Metafizik

fiziğe indirgenemez. Bilimsel varsayımlarla, inanışlar ile ilgili varsayımlar arasında ilişki kurmaya çalışmak, yeni bir varsayım kurmak demektir ki, mantık açısından bir kısır döngüden başka bir şey değildir.

Bununla beraber “inanışlar” bilim açısından belli bir ölçüde değer taşırlar. Ne var ki bunların değerleri “gerçekliklerinde değil, toplumsal ve ekonomik nedenleriyle karşılamaya çalıştıkları ihtiyaçlar” nedeniyledir. Bu nedenle, “Güneydoğu Anadolu’da Halk İnanışları” tez konusunun iyice anlaşılması ve algılanabilmesi için, önce” bilim-bilgi” ilişkileri anlatıldıktan sonra, araştırma sonuçları tasnifli olarak yazılmıştır.



2. BİLİM-BİLGİ İLİŞKİLERİ

“Bilim” sözcüğü, deneysel fenomenin sistematik ve objektif olarak çalışmasını, “bilimsel bilgi” ise bu çalışma sonucu ortaya çıkan bilgiyi ifade eder. Çoğu sosyal bilimci bu genel tanımları kabul etmekle birlikte, bu tanımda ifade edilen “deneysellik”, “objektiflik” ve “sistematik olma” niteliklerini farklı şekilde değerlendirirler.

“Çünkü bu kavramlar, formel (biçimsel) bilimlerde ve sosyal bilimlerde farklı özellik gösterirler. Örneğin, bilimsel bilginin objektif olması ne demektir? Tez konumuzla ilgili olduğu için özellikle sosyal bilimlerde objektifliğin, deneyselliğin ve sistematik olmanın ne anlama geldiği iyice araştırılmalıdır. Böylece konumuzun, diğer sosyal bilimler arasındaki yerinin ne olduğu ortaya çıkacaktır”. (Aksoy, 2000)

2.1. Formel (Biçimsel) Bilimler

Matematik ve mantık formel bilimler grubunda yer alırlar. Matematik ve mantığı diğer bilimlerden ayıran en önemli özellik bu bilimlerin konusunu duyularımızla kavrayamadığımız, ancak zihinsel olarak var olduklarını kabul ettiğimiz ilke ve sembollerin oluşturmalarıdır. Bu bilimlerin araştırdığı konular doğada bulunmazlar.

Matematiğe ilişkin doğrular, doğruluğunu peşinen kabul ettiğimiz aksiyom ve postülatlara dayanır. Yani deney ve gözleme dayanmazlar. Bu nedenle bazıları matematik ve mantığın aslında bilim olmadığını, sadece diğer bilimlere “yardımcı bilim” olduklarını ileri sürerler. Bazıları da, bir bilginin kesinliğinin matematiğe olan yakınlığı ile ölçüldüğünü ileri sürerler.

“Sosyal bilimler, istatistik ve ölçme gibi bazı matematik yöntemler kullanır. Ancak bu “sosyal bilimlere salt bir istatistik ve ölçme çalışması olarak görmek” şeklinde yanlış değerlendirmelere yol açmamalıdır. O zaman sosyal bilimin doğası anlaşılır.” (Aksoy,2000)

2.2. Doğa Bilimleri (Pozitif Bilimler, Fen Bilimleri)

Konusu doğada olup biten olaylardır. Doğada olup biten olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisini, deneysel yöntemle başvurarak elde ettikleri doğa yasası ile açıklamaya çalışırlar. Doğa bilimine pozitif bilimler de denir. Pozitif bilimsel bilginin beş özelliği vardır. Bunlar;

- a. Bilimsel bilgi, belli bir metodu olan bilgidir.
- b. Bilimsel bilgi, genelleştirilmiş bir bilgidir.
- c. Bilimsel bilgi, kesin bir bilgidir.
- d. Bilimsel bilgi, birleştirilmiş bir bilgidir.
- e. Bilimsel bilgi, objektif bir bilgidir.

Bu özelliklerin olduğu gibi sosyal bilimlerde geçerliliğini kabul edemeyiz. Özellikle, “genellilik ilkesi” sosyal bilimlerde en tartışmalı konuların başında gelmektedir. Örneğin, bütün toplumlarda aile yapısı ortak özellikler göstermesine karşın önemli farklılıklar da gösterir. Çünkü aile, sadece ana-baba ve çocuklardan oluşan bir sosyal grup değil, aynı zamanda bu grubun kendine özgü değerleri olan, grup içi ilişkilerini bu değerlere göre sürdüren bir bilimdir. Kültürel değerlerin toplumdan topluma değişiklik gösterdiği bilinen bir gerçektir. Yani, sonuç olarak “sosyal bilimlerde” genellilik ilkesini doğa bilimlerinde olduğu şekli ile kabul edemeyiz. Tabii ki bu, sosyal-bilimsel bilginin, doğa-bilimsel bilgiden daha az objektif olduğunu göstermez.

Yani, bir sosyal grubun davranışını ona dışardan bakarak değil, onun içine girerek, onun kültürünü, değerlerini anlayarak, ortaya konulan davranışları da bu kültür ve değerler içerisinde yorumlayarak açıklamak mümkündür. (Aksoy, 2000)

2.3. Sosyal Bilimler-İnsan Bilimleri

Psikoloji, sosyoloji, sosyal antropoloji, tarih ve siyaset bilimi bu grubu teşkil ederler. Bu bilimlerin ortak özelliği, insan davranışını çeşitli yönleriyle ele almalarıdır. İnsan davranışından kasıt, insanı fiziksel ve biyolojik yönden değil “davranışlar” yönünden ele almaktır. İnsan davranışları değerler, inançlar, istekler, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlar, kültürel normlar, eğitim, alışkanlıklar gibi genel unsurlarca belirlenir. Yani sosyal bilimler, insan davranışının bu unsurlarca nasıl etkilenip yönlendirildiğini anlamaya yönelik çalışmalardır. Benzer fiziki çevrelerde yaşayan insanlar, bu fiziki çevrede yaşayan varlık veya nesnelere farklı anlam veya tepki verebilirler. Örneğin, bir çok insan için baykuş sadece bir kuş olarak

2.2. Doğa Bilimleri (Pozitif Bilimler, Fen Bilimleri)

Konusu doğada olup biten olaylardır. Doğada olup biten olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisini, deneysel yöntemle başvurarak elde ettikleri doğa yasası ile açıklamaya çalışırlar. Doğa bilimlerine pozitif bilimler de denir. Pozitif bilimsel bilginin beş özelliği vardır. Bunlar;

- a. Bilimsel bilgi, belli bir metodu olan bilgidir.
- b. Bilimsel bilgi, genelleştirilmiş bir bilgidir.
- c. Bilimsel bilgi, kesin bir bilgidir.
- d. Bilimsel bilgi, birleştirilmiş bir bilgidir.
- e. Bilimsel bilgi, objektif bir bilgidir.

Bu özelliklerin olduğu gibi sosyal bilimlerde geçerliliğini kabul edemeyiz. Özellikle, “genellilik ilkesi” sosyal bilimlerde en tartışmalı konuların başında gelmektedir. Örneğin, bütün toplumlarda aile yapısı ortak özellikler göstermesine karşın önemli farklılıklar da gösterir. Çünkü aile, sadece ana-baba ve çocuklardan oluşan bir sosyal grup değil, aynı zamanda bu grubun kendine özgü değerleri olan, grup içi ilişkilerini bu değerlere göre sürdüren bir bilimdir. Kültürel değerlerin toplumdan topluma değişiklik gösterdiği bilinen bir gerçektir. Yani, sonuç olarak “sosyal bilimlerde” genellilik ilkesini doğa bilimlerinde olduğu şekli ile kabul edemeyiz. Tabii ki bu, sosyal-bilimsel bilginin, doğa-bilimsel bilgiden daha az objektif olduğunu göstermez.

Yani, bir sosyal grubun davranışını ona dışardan bakarak değil, onun içine girerek, onun kültürünü, değerlerini anlayarak, ortaya konulan davranışları da bu kültür ve değerler içerisinde yorumlayarak açıklamak mümkündür. (Aksoy, 2000)

2.3. Sosyal Bilimler-İnsan Bilimleri

Psikoloji, sosyoloji, sosyal antropoloji, tarih ve siyaset bilimi bu grubu teşkil ederler. Bu bilimlerin ortak özelliği, insan davranışını çeşitli yönleriyle ele almalarıdır. İnsan davranışından kasıt, insanı fiziksel ve biyolojik yönden değil “davranışlar” yönünden ele almaktır. İnsan davranışları değerler, inançlar, istekler, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlar, kültürel normlar, eğitim, alışkanlıklar gibi genel unsurlarla belirlenir. Yani sosyal bilimler, insan davranışının bu unsurlarla nasıl etkilenip yönlendirildiğini anlamaya yönelik çalışmalardır. Benzer fiziki çevrelerde yaşayan insanlar, bu fiziki çevrede yaşayan varlık veya nesnelere farklı anlam veya tepki verebilirler. Örneğin, bir çok insan için baykuş sadece bir kuş olarak

algılanırken, bir başka toplum için kutsal veya uğursuz addedilebilmektedir. Demek ki, insan davranışlarını anlamak ve açıklamak için ona etki eden her çeşit unsuru tanımak ve bilmek gerekir. Her sosyal grup ayrı bir gerçekliktir. Dolayısıyla genelleştirme yapmak doğru değildir. Buradan hareketle, sosyal bilimlerin inceledikleri konular itibarı ile evrensel değerler olmadıkları sonucu çıkar.

Sosyal bilimlerde açıklama yöntemi de doğa bilimlerinden farklıdır. Doğa bilimlerinde bir nesnenin “iç dünyasına” girme diye bir şey yoktur. Oysa anlamak ve açıklamak sosyal grubun veya bireyin iç dünyasına girmekle olur. Özetle, yorumcu yaklaşım sosyal bilimlerin hem konusunun, dolayısıyla, hem de metodolojisinin doğa bilimlerinden farklı olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilimlerde kısmen de olsa eleştirel yaklaşım söz konusudur. Eleştirel yaklaşım değer-yüklü bir metodoloji özelliği gösterdiğinden, “objektiflik” konusunda diğer yaklaşımlardan ayrılır.

Sosyal bilimlere özgü bazı özel durumlar;

a. İnsan davranışları komplekstir : İnsan davranışları arasında önemli benzerlikler ve düzenlilik görülmesine rağmen, doğa bilimlerine oranla çok daha kompleks ve anlaşılma güçlüğü gösterir. Bu nedenle tahmin yapmak daha güçtür.

b. İnsanın reaksiyon göstermesi : İnsanlar kendileri ile ilgili bir çalışma yapıldığını hissettiklerinde, normal davranışlarından farklı davranabilmektedirler. Gerçek düşüncelerini ve davranışlarını yansıtmamaktadırlar.

c. Zaman ve mekâna göre değişiklik gösterme : Sosyal olaylar zaman içinde ve coğrafi bölgelere göre değişiklik gösterirler. Yani belli dönemde yapılan araştırmalar, sadece o dönemin gerçekliğini yansıtır. (Aksoy, 2000)

2.3.1. Sosyoloji ve Folklor (Halk Bilimi)

Folklor geniş anlamda bir halkın bütün hayatını kapsar. Dolayısıyla folklor “halkiyat” denmesi anlamlıdır. Folklor konu olan değerler, halkın geleneksel yaşantısı sonucu oluşur. Bir halkın mutfağından giyimine, doğumundan ölümüne hemen her şey folklor içinde ele alınıp incelenebilir.

Folklor, bir toplumun duygu ve düşüncesinin bir sanat eserinde veya oyunda görülmesi şeklinde de tanımlanabilir. Kültürle çok yakın ilişkisinden dolayı “Folklor bir toplumun veya bir grubun üyeleri arasında çeşitli varyantlar halinde söz ve hareketlerde yaşayan ve dolaşan kültür ürünlerinin toplamıdır.” diye de tanımlanmıştır.

İnsanların hayatında doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç önemli safha vardır. Kùltürlerin birbirlerinden ayrılık veya benzerliklerini önemli ölçüde doğum, evlenme-aile ve ölüm sürecindeki ritüelleri izleyerek tespit etmek mümkündür. Bu dönemlerdeki farklılık veya benzerlikler, kùltürleri milli yapan temel faktörlerin başında gelmektedir.

“Halk inanışları” bu safhalarla “asli” olarak ilgili, hatta “temel” olduğu için, sosyolojik bilgiler ışığında araştırmalar yapılmalıdır. Aksi halde sosyolojik bilgiler ışığında yapılmayan araştırmalar, folklorik bir hatıradan öte anlam taşımazlar.

2.3.1.1 Halk İnanışları ve Din

İnanışların büyük çoğunluğunda dinî motiflerin varlığı göze çarpar. Kutsallık ve olağanüstülük hissedilir. Toplum hayatında önemli rol oynamış kimselerin hayatları ve ölümleri, öldükten sonra da mezarları, türbeleri etrafında bir dizi inanış yaratılmıştır. Bu önemli kişiler ermiş-velî mertebesinde addedilmiştir. Dolayısıyla, bu ermiş-velî kişiler halkımızın kùltür değerlerinin de birer “temsilcisi” durumundadırlar. (Çoktan, 1999)

Dinî inanışların (çoğu inanışın temelinde din ilişkisi görölmektedir) toplum hayatını düzenlemekte önemli rolü vardır. Çaresiz kalan insanlar, inandıkları bazı manevi kişilerin gücüne sığınmakta, onların kendilerine yardım edeceği inancından kaynaklanan teselli ile huzur bulmakta veya hayatlarını kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar.

İnandıkları manevi güçlerle, aralarında çok samimi ve içten bir iletişim vardır. İsteklerini sözle, dua ile, şekil ile, dilekçeler ile, resim v.s usullerle inanışları doğrultusunda talep ederler. Sonraki günlerde dilekleri oluşunca adak keserek veya vaadi ne ise yerine getirerek borcunu öderler. (Çoktan, 1999)

2.3.1.1.1. Dinler ve Cinler

İnsan, yapısı itibari ile meraklıdır. Arar, bulmak için mücadele eder. Bugün varılan medeniyet, bilim ve teknoloji, işte bu merakın sonucudur. Ancak insanoğlunun arayışında bir türlü açıklığa kavuşturamadığı konuların başında “cin ve şeytan” konuları gelir. (Hançerlioğlu, 1993)

Tüm insanlar için en ürkütücü iki kelime bunlardır. Latinler “genius”, Frenkler “genie”, İslâmlar “cin-can” diye bahsederler. Fr. Larousse’de “cinlere ilâhi bir sıfat yakıştırılarak insanüstü, tabiatüstü bir varlık denilmiştir (Diğer Avrupa ülkelerinde de görüş aynıdır).” (Hançerlioğlu, 1993)

Yahudiler, cinleri arzın sînesinde bulunan defineleri bekleyen yaratıklar diye tanımlamışlardır. Tarihte Yahudilerin, Sabiilerin, Süryânilerin, Keldanilerin, Romalıların, Arapların cin, peri, şeytan v.b yaratıkların varlıklarını kabul ettikleri ve bir kısmının onlara taptığını, bir kısmının da onlardan faydalanmak kastiyle büyü yaptığını biliyoruz. Özellikle cinler sihir ve tılsım için vasıta olarak kullanılmışlardır. (Çoktan, 1999)

2.3.1.1.2 Şamanizm ve Cinler

Diyarbakır yöresinde cinlere verilen adlar : “Kepoz, Pirabok, Pirelk, Bizden İyiler, Al Karısı, Al Bastı, Kara Kura.” (Yavuz, 1973)

“Kara kura” : Şamanizm de loğusaları korkutan, ciğerlerini çekip çıkartan kötü bir ruhtur. (İnan,1945)

Orta Asya’da kötü cinlere karşı loğusanın yanına demir-iğne gibi metaller konurmuş. Şamanizmde de demir, demirci, demircilik kutsal öğeler arasında addedilmiştir. (İnan,1945)

2.3.1.1.3 İncil ve Cinler

(Markus 5:1-20; Lukas. 8:26-39)

28-İsa gölün karşı yakasında Gadaraların memleketine vardığında, cine tutsak iki kişi mezarlık mağaralarından çıkıp onu karşıladı. Bunlar öyle tehlikeliydi ki, o yoldan kimse geçmiyordu.

29-İsa’ya “Ey Tanrı’nın oğlu, bizden ne istiyorsun?” diye bağırdılar. “Buraya, zaman dolmadan bize işkence etmeye mi geldin?”

30-Onlardan uzakta otlayan büyük bir domuz sürüsü vardı.

31-Cinler İsa’ya “Bizi kovacaksan şu domuz sürüsüne gönder” diye yalvardılar.

32-İsa onlara, “gidin” dedi. Cinler de adamlardan çıkıp domuzların içine girdiler. O anda bütün sürü dik yamaçtan aşağı koşarak göle atlayıp boğuldu.

33-Domuzları güdenler ise kaçıp kente gittiler. Cinli adamlarla ilgili haberler dahil, olup bitenleri hepsini anlattılar.

34-Bunun üzerine bütün kent halkı İsa'yı karşılamaya çıktı. Onu görünce bölgelerinden ayrılması için yalvardılar.

2.3.1.1.4. Kur'an ve Cinler

...Cinlerden, insanlardan kendilerinden evvel geçmiş ümmetler için de, bunlara karşı da söz hak olmuştur (Fussilet-41).

-Bir de O'nunla (yani Allah'la) cinler arasında hısımlık uydurdular.... Andolsun ki, bizzat cinler dahi, onların (yani kendilerinin) behemahal ihzaren getirileceklerini bilmişlerdir (Saffat-158).

... (Rabbine, malikine, ilahına, sığınırım nâsın) cinlerden ve insanlardan... (Nâs-6).

-(Hesap gününde) Ey cin ve ins cemaati (denecek), içinizden size âyetlerimi nakleder, bu günün gelip çatacağını inzar ile haber verir peygamberler gelmedi mi size? "Ey Rabbime" diyecekler, nefislerimize karşı "kendi aleyhimizde" şahitlik ederiz....

Dünya hayatı onları aldattı da (bu duruma düştüler). Gerçek kâfir (hakikati örtücü) kişiler olduklarına kendi de kendi aleyhlerine şahitlik ettiler... (Enâm-130).

-Cannı da (insten evvel) mesamatta (yani maddeye) nüfuz edici ateşten (şualardan) yarattık... (Hicr-27).

-O gün ki (Allah) onların hepsini toplayacaktır. (ve şöyle hitap edecektir) : "Ey cin cemaati, insanlardan bir çoğunu (baştan çıkarıp) almak, (kendinize tabi kılmak) kaydına düştünüz ha!... (Enâm-128).

-Ben cinleri ve insanları sadece kulluk etmeleri için yarattım... (Zâriyat-56).

-(Kıyamet gününde hitap edilir) : Ey cinler ve insanlar mahşeri, gücünüz yeterse geçin gidin aktarı arzı semadan; geçmezseniz, olmazsa fermanı!...

Salınır üzerine ateşten bir yalın, bir zehir duman, kurtulamazsınız deseniz de "el aman"...

Gök bir yarılıp oluverdi mi bir gül, yağ gibi eriyen kızaran yanan... O gün sorulmaz cürmünden ne bir insan, ne de can (yani cinler).....(Râhmân-33-35).

-Andolsun ki ben, cehennemi bütün insan ve cinlerden (müstehak olanlarla) dolduracağım (Hud-19).

-Cannı (cinleri) da dumansız ateşten (şualardan) yarattı. (Râhmân-15).

-Yâd et o zaman ki, cinlerden bir taifeyi Kur'an dinlemeleri için sana çevirmiştik.. İşte bunlar O'nun (Kur'an'ın) huzuruna gelince (birbirlerine) susun, demişler, (okunması) bitirilince de, korkutmaya memur olarak kavimlere dönmüşlerdi.....

Ey kavmimiz dediler : Gerçek ki biz, Musa'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekileri tasdik eden, hakka ve hakikat yoluna ileten bir kitap dinledik...

Ey kavmimiz, Allah'ın davetine icabet edin! Ona iman edin ki, günahlarınızdan bir kısmını yargılasın ve sizi çok elem verici bir azaptan kurtarsın (Ahkâf-29-30-31).

-Cin suresi : A'raf suresinden sonra inmiştir. 28 ayettir.

Cinler latif varlıklardır. İnsanlar gibi sorumludurlar. Onların da müslüman ve kafirleri vardır. Cinlerin kafirleri şeytanlardır. İblis de bunlardandır. Cinlerden bir grup gelip Hz. Peygamber'den Kur'an dinlemiş ve ona iman etmişlerdir. İşte bu sure bu olayı anlatmaktadır.

9. ayet :

-Ve onun dinlemeye mahsus olan oturma yerinde oturup (gayb haberlerini dinlemeye çalışır) dık.

Artık şimdi kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir alev parçası bulur.

26.Ayet:

-O (Allah), gaybı bilendir. Kendi görünmez bilgisini kimseye göstermez.

27.Ayet:

-Ancak razı olduğu elçilere gösterir. Çünkü O, (razı olduğu kimselerin) önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar (onları şeytanların kapmasına, ya da bildiklerine, gördüklerine yanıltıcı şeyler karıştırmalarına engel olur).

3. HALK İNANIŞLARI

3.1. Güneydoğu Anadolu Halk İnanışları

İnanışta temel yaklaşım; anlatılanın, inanılanın doğru ve gerçekten olmuş diye kabul edilmesidir. İnanışlar, kültür çevrelerine ait olmakla beraber, kültürün yayılışına bağlı olarak, toplumdan topluma geçerler. Bundan dolayı, kültürler arasında benzerlikler, ortaklıklar bulunmaktadır.

Mitolojiye göre, insanlığın hayatına daha yakındır.

İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren, aynı coğrafya, muhit veya kavimler arasında gelişen, zamanla oluşan âdet, anane ve törelerin teşekkülünün temel bağlayıcı maddelerine inanış/inanç denebilir.

İnanışlarda temel özellikler;

- a.Şahıs, yer ve hadiseler hakkında oluşurlar,
- b.Anlatılanın/inanılanın inandırıcılık özelliği vardır,
- c.Genellikle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.

3.1.1. Loğusalık ve Doğum ile İlgili İnanışlar

1-Şişe yedi soğan geçirilir. Her gün bir tane soğan atılır. (Acı, sıkıntı atılır...), (Işık, 1998)

2-İki akraba yakın tarihlerde doğum yapmış ise, birinin kırkı çıkmadan birbirleriyle görüştürülmezler. (Işık, 1998)

3-Loğusa geceleri yalnız bırakılmaz, (Işık, 1998)

4-Özellikle yedinci gece sabaha kadar loğusa yanında oturulmalıdır, (Işık, 1998)

5-Çocuğu yaşamayan kadınlar kırk kişiden para alır. Bu para ile doğacak çocuğa elbiseler alınır ise çocuğun yaşayacağına inanılır, (Akyol, 1999)

6-Çocuğu yaşamayan kadınlar kırk kişiden birer parça bez alır. Bunlar bununla kırk yamalı çocuğun ilk elbisesi dikilir ise, çocuğun bu durumda yaşayacağı inanılır, (Akyol, 1999)

7-İki gelin hamamda karşılaşıncı öpüşmezler. Böylece “kırk basma olmaz”, (Işık, 1998)

8-Çocuğu yaşamayanlar yedi yaşına kadar çocuklarının elbiselerini başkalarından alır, (Akyol, 1999)

9-El ve parmaklar, kazanın altına (isine) sürülür. Pamuk alınıp yedi boğumlu hale getirilir. Loğusanın yatak başına duvara asılır, (Kılıççı, 2000)

10-“Loğusanın mezarı kırk gün açıktır”, deyimine inanılır. Onun için, çocuğun ve loğusanın yastığına birer yorgan iğnesi batırılır. Kırk gün bırakılır, (Kılıççı, 2000)

11-Kırkıncı gün, loğusa ve bebek için “kırk hamamı” yapılır. Yıkanma sonrası bir tas su alınır, okunur. Bu suya 5 parmak batırılır, 8 defa loğusaya, 8 defa bebeğe serpilir. Tasta kalan su ayrıca loğusa ve bebeğin başına dökülür. 5 parmak x 8 defa = kırk defa addedilir. Yani “kırklama” olur, (Kılıççı, 2000)

12-Çocuğun ilk pisliği kara olur. Bu pislik alınır loğusanın kapı eşiğine konur. Kim içeri girerse bu pisliğin üzerinden geçecekleri için kendi pisliklerini çocuğun pisliğine geçirebilirler, çocuğa geçirmezler. Yani pislikleri (manevi kirlilikleri eşikte kalır), (Kılıççı, 2000)

13-“Çıktı kırk’ı gitti korku” deyiimi; cin korkusunun bittiğini müjdeler, (Kılıççı, 2000)

14-Loğusalar kırk çıkmadan dışarı çıkarlarsa, birbirleriyle konuşmadan önce iğne alışverişi yaparlar. Böylece kırkları birbirlerini basmaz, (Kılıççı, 2000)

15-Loğusanın yanına gusülsüz girilmez, (Özgiray, 2000)

16- Gusülsüz kişiler çocuğu kucağa alamaz, (Özgiray, 2000)

17-Loğusa ziyaretine gelenlere, loğusa şekerinden yapılmış (okunmuş-üflenmiş) şerbet içirilir, (Kılıççı, 2000)

18-Loğusanın alnına kömür karası sürülür, (Kılıççı, 2000)

19-Hamile kadın, devenin altından geçerse çocuğun kuvvetli olacağına inanılır, (Konyar, 1933)

20-Hamile kadın tavşan eti yerse, çocuğunun dudağının yarık olacağına inanılır, (Kılıççı, 2000)

21-Hamile kadın doğumuna yakın eşeğe binerse, çocuğunun aptal ve tembel olacağına inanılır, (Kılıççı, 2000)

22-Hamile kadın doğumuna yakın ata binerse, çocuğun yiğit olacağına inanılır, (Kılıççı, 2000)

23-Doğacak çocuk anne karnında oynamaya başladığı zaman anne aya bakarsa çocuğu güzel olur, (Eker,1999)

24-Hamile kadın rüyasında boncuk ve süs eşyalarını görürse doğacak çocuk kız, para görürse erkek olacağına inanılır, (Eker,1999)

25-Doğacak çocuğun kız ise, halasına erkek ise dayısına benzeyeceğine inanılır, (Eker,1999)

26-Doğacak çocuğun ağzında diş bulunursa, ileride aileye felâket getirebileceğine inanılır, (Eker,1999)

27-Bir hafta içinde (aynı günde iki ayrı evde) çocuk doğarsa, anneleri kırkinci gün karşı karşıya gelerek (getirilerek) birbirleriyle bir demir parçası veya iğne değiş tokuşu yapılır. Amaç, çocukların birbirine “kırkının basmaması” içindir, (Kılıççı, 2000)

28-Doğumun ilk günü uzun pamuk alınır. Parmaklar tencere karasına sürülerek , kırk boğumlu pamuk yapılır. Loğusanın başucuna takılır, (Kılıççı, 2000)

29-Loğusa yastığının altına Kur'an (En'am), ekmek ve bıçak beraberce konur, (Kılıççı, 2000)

30-Doğumun kolay olması için:

-Fincana dua yazdırmak

-Kurban kesmek

-Selâ okutmak

-Doğum sırasında kolay doğum yapmış kadınları doğum odasına almak

gibi uygulamalar yapılması gerektiğine inanılır, (Görkem, 1998)

31-Çocuklar ve düşük yapmış kadınlar doğum odasına sokulmaz, (Görkem, 1998)

32-Bebeğin göbeği(bıçak/makas) ile kesilir, tuzlanır. Ev dışına çıkarılmaz, bahçeye gömülür, (Görkem, 1998)

33-Bebeğin altına höllük konur, (Görkem, 1998)

34-Kundağına nazarlık takılır, (Görkem, 1998)

35-Çocuk doğduktan sonra beş ezan geçmeden meme verilmez, (Görkem, 1998)

36-Çocuğa ad verme: Kulağına ezan okunduktan sonra üç kez isim ile çağrılır, (Görkem, 1998)

37-Çocuğa ilk yedi gün ebe bakar ve buna küçük kırk denir. Bunun için ebeye, “ebe hakkı” ödenir, (Görkem, 1998)

38-Doğumdan sonra al basmasına karşı tedbirler alınır. Yatağın çevresine kara sicim bağlanır (Görkem, 1998)

39-Loğusa kırk gün evden dışarı çıkmaz. Çocuğu yalnız bırakmaz. Zorunlu olarak çıkması gerekirse çocuğun ayak ucuna su, baş ucuna süpürge bırakılır. (Görkem, 1998)

40-Loğusa odasına et sokulmaz, (Özgiray, 2000)

41-Hamile kadının karnı yassı ve yuvarlak olursa kız, çıkık olursa doğacak çocuk erkek olur, (Hızlı, 1999)

42-Hamile kadın çocuğun ilk kımıldanışında güzel bir çehreye bakarsa çocuk da güzel olur, (Özgiray, 2000)

43-Doğumda bir güçlük çıkarsa hoca getirilir. Hoca yüksek bir yerden en gür sesi ile, doğuma mahsus duayı okur. Muskalar yapar ve kolay doğurması için adaklar alır, (T.Üstün, 1999)

44-Çocuk doğar doğmaz yıkayıp kundaklanır, bir halbur üstüne konan ufacık bir şilteye yatırılır. Baş ucuna ekmek ve kundağı arasına iğne/bıçak/ustura konur. Annesini de yatağına yatırıp siyah keçi kılından örülmüş bir ipi yatak etrafına dolar, (P.Sinanlı, 1998)

45-Doğum olunca; müjdecî, çocuğun babasına koşarak oğlan ise sağ kulağını, kız ise sol kulağını hafifçe çekerek haberi iletir. Baba da müjdesini verir, (Konyar, 1933)

46-Hamile iken kadın saç kesilmez, bebeğin ömrü kısa olur, (Çil, 2000)

47-“Urum dutu- ciğer kanı”, hamilenin tenine değerse ve hamile bunu bilmez ise, bunların değdiği yerde doğacak çocuğun teninde aynı lekenin oluşacağına inanılır. Hamile kadın fark etmeden elindeki ciğer kanı ve urum dutu lekesini kendi yüzüne sürerse, çocukta lekeler oluşur, (Şahin, 2000)

48-Kimler kırk basmasına sebep olur?

-Loğusa yanına loğusa gelirse, kırk basar

-Loğusa yanına yolcu gelirse(kadın,erkek, çocuk), kırk basar

-Yolcu loğusanın üzerine götürülmez; kapıda bekletilir.Loğusa çocuğu ile yolcunun üzerine yani kapıya gider. Sonra yolcu içeri alınır. (Şahin, 2000)

49- Loğusa uyurken, yanında biri olmalı. Yoksa “al basar”

“Al Basması” Ağırlık çökmesi, sanki birisinin loğusanın ayağını çekiyor gibi onu ağırlaştırması şeklinde görülür. Onun için loğusa yalnız bırakılmaz.

(Çil, 2000)

50-Loğusa emi, damarları sağlamlaştırır, sızıları alır. Yoksa loğusanın kolları, ayakları ağrır. (Şahin, 2000)

3.1.2. Çocuk ile İlgili İnanışlar

- 1-Boş beşik sallanmaz. Çocuğun öleceğine inanılır, (Eker,1999)
- 2-Çocuk doğmadan beşik alınmaz, eve getirilmez (çocuk doğmadan önce sadece zaruri giyim eşyaları, yatak, bez vb. hazırlanır), (Işık, 1998)
- 3-Doğumun yedinci gününde beşik alınır. Törenle çocuk beşiğe konur (buna çocuğun beşiğe atılması denir). Kısaca akrabalar çağırılır, sabah çocuk beşiğe atılır, öğle yemeği verilir, dua edilir ve beşik üzerinde şeker kırılır, (Işık, 1998)
- 4-Diş hediği, yedi kız çocuk tarafından dökülür, (Işık, 1998)
- 5-Dişleri ufak, güzel (inci gibi) olan bir çocuğa, hedik dökülen bebeğin başı üzerinde kalan hedikler aldırılır. Bunlar kurutulup, çocuğa muska gibi asılır. Böylece çocuğun dişlerinin güzel olacağına inanılır, (Işık, 1998)
- 6-Bakır sini üzerine dökülen hedikler kuşlara yedirilir. Hayırlı, uğurlu olacağına inanılır, (Işık, 1998)
- 7-Bakır sini üzerinde çocuğun önüne kalem, tarak, Kur'an, altın bilezik, ayna vb konur. Çocuk hangisini alır ise, onunla ilgili yaşam tarzı, meslek seçeceğine inanılır, (Işık, 1998)
- 8-Çocukları yaşamayan kadınlar, kız çocuklarına yedinci yaş gününde “yaş kınası” yapar. Gelin gibi giydirip, kına yakılır. Böylece çocuğun yaşayacağına inanılır, (Işık, 1998)
- 9-Çocukları yaşamayan kadınlar, çocuklarına “Yaşar” adı verirler, (Akyol, 1999)
- 10-Çocukları yaşamayan kadınlar, yedi yaşına kadar erkek çocuğun saçını uzatıp ve tek kulağına küpe takarlar, (Kılıççı, 2000)
- 11-Çocuk başını yere koyup, kıcını havaya kaldırırsa, eve misafir geleceğine veya evden birinin yola çıkacağına inanılır, (Işık, 1998)
- 12-İlk aylarda çocuğun üstünden geçmek, atlamak iyi değildir (çocuğun büyümesine engel olur, boyu uzamaz, hatta ölebilir inancı vardır). Yanlışlıkla yapılmış ise, hemen aynı işlem tersine doğru yapılır, (Konyar, 1933)
- 13-Altı aya kadar çocuğun tırnağı kesilmez. Tırnak kesimi uğursuz sayılır. (Konyar, 1933)

14-Çocuğun korkmaması için, başının altına gelecek şekilde iğne ya da ekmek konur, (Eker, 1999)

15-Bebeğin kafasında kemikleşmesini tamamlamadığı bir yer vardır ki buraya “nermik” denir. İnanişâ göre, bu yerin sertleşmesi için mutlaka taş değmesi gerekir, (Konyar, 1933)

16-Çocuğun düşen göbeğinin atıldığı yerin, çocuğu yönlendireceğine inanılır. Onun için okul bahçesi, cami avlusu/bahçesi gibi yerler seçilir (veya yastık içinde uzun süre saklanır), (Işık, 1998)

17-Çocuk ölmesin diye isim değiştirirler ve yaşayan kimselerin ismini verirler, (Konyar, 1933)

18-Çocuk ölmesin diye, kız ise erkek kıyafetinde, erkek ise kız kıyafetinde giydirilip gezdirilir, (Konyar, 1933)

19-Çocuk ölmesin diye, pek çok sevdikleri bir yatıra adaklanır. O zaman çocuk “nezirli” olmuş olur. O yatıra yedi sene kurban kesilir. Bu sayede çocuğun yaşayacağına itikat ederler. Çocuk bir yatıra adandıktan sonra, artık ölüsü de dirisi de o yatırındır. Yatır hayatta olmadığından en yakını kim ise, çocuğun hayatı ona mevdudur. Mesela, çocuk bir kız ise kocaya vermek bile o yatırın varisine ait bir iştir, (Konyar, 1933)

20-Bir çocuğun anlayış ve izanının gelişmesi için, kamyş kalem içindeki ince tellerin veya buğday arasında bulunan kum taşı denilen tanelerin yedirilmesinin iyi geleceği inancı yaygındır, (Konyar, 1933)

21-“Kırk Tası” Yirminci gün (yarım kırkın çıkması) ve kırkıncı gün (kırkın çıkması) uygulanır. Özel kırk taşı (içinde kırk adet küçük anahtar bulunan özel tas alınır, içine su konur. 5,10,15,.....40 şeklinde, beşer beşer parmakla sayılır, okunur.

“İnsanların, hayvanların, cinlerin ve perilerin kırkının” bu çocuk üzerinden kaldırılması dileğiyle, çocuk yıkanır, (Hızlı, 1999)

22-Bebeğe ilk don alınır (ilk donu herhangi bir akraba veya arkadaş alır), donansın diye. (Şahin, 2000)

Zübun, patik, yatak takımı, beşik vb. eşyalar doğuma yakın kız tarafınca alınır, getirilir,

23-Kırk basan çocuk bir dört yol kavşağına götürülür. Çift kulplu kazan altına ateş yakılır, çocuk kazan içine tutulur ve hemen kaçırılır. Bu işlem üç Cuma selâ vakti yapılır.

Böylece çocuğun kırk basmasından kurtulup, normal büyümesini yapacağına inanılır, (Şahin, 2000)

24-Bebegin bezleri geceleri dışarı asılmaz. Yıldızlara gösterilmez.(40 gün), (T.Üstün,1999)

25-Bebek yarı kırk (20 gün+20 gece), evde veya hamamda hamam edilir. Bebek ve loğusa, kırkında da hamam edilir.(kırk hamamı),

Kırk Hamamı: (Bebek için) Bebek hamama götürülür. Tuz, pudra şekeri gibi dövülür, tülbentte elenir. Pudra şekeri ile karıştırılır, su ile bulamaç edilir. Kasık, kol altı, damak ve azıcık gözlere olmak üzere tüm vücuda sürülür. Hemen yıkanır.(5 dakika içinde)

Kırk Hamamı; (Loğusa için) : Aktardan özel “kırk çeşitli loğusa baharat karışımı” alınır. Portakal kabuğu, kurutulmuş ötriye çiçeği/yaprağı ve pekmez ile karıştırılarak bulamacı yapılır, loğusaya sürülür. Yarım saat oturur, terler ve yıkanır. Bu bulamaç, ayrıca kırk gün loğusaya “ sütü artsın” diye yedirilir. Bu bulamaca “Loğusa Emi” denir.

-Kırk hamamı yapılırken, çocuk başkası tarafından yıkanır. Loğusa ise kendisi yıkanır. Çocuk loğusa başına konur.

-Kırklanmış su çocuğun başından aşağıya doğru annesiyle beraber dökülür, yıkanma biter, (Çil, 2000)

26-Mücbir sebep dolayısıyla (hamam yok ise, ev de müsait değilse, hava çok soğuk ise, vb.) loğusa emi sürülmeden, bebek tuzlanmadan, bir şemsiye altında “ kırklanma” işlemi yapılmalıdır. Yani “Kırklanma” şarttır. (Şahin, 2000)

27- Tuzlama bebeğin kokmaması içindir, (Şahin, 2000)

28-Kırk gün çocuğun nenesi ağzını bir çevre ile bağlar. Yüksek sesle konuşmaz, zaruri olarak dışarı çıkacak olursa; maşa vesair bir demir parçası yanında bulundurur, (Kılıççı, 2000)

29-Yedinci gün kurban kesilir, eti yenir. Kurbanın kemikleri kırıp bir torbaya konarak toprağa gömülür ve çocuğa bir ad verilir. Bu kurbana “Akika” denir. Çocukla beraber doğan eşin, Arapçasıdır, (Konyar, 1933)

30-Çocuğun et ve tırnakları, ilk defa kesilirken para ile tartılır, fukaraya verilir, kefarete olsun diye, (Konyar, 1933)

31-Hedikte çocuğun sinisine konan eşyalara göre inanışlar:

-Makas alırsa terzi olacağına,

-Kitap alırsa hoca/öğretmen olacağına,

- Kalem alırsa memur olacağına,
- Fişek, Hançer, bıçak alırsa cengaver olacağına,
- Ayna alırsa ehli-hoş meşreb olacağına,
- Ekmek alırsa pinti(cimri) olacağına,
- Bardak alırsa sarhoş olacağına inanılır..... (Işık, 1998)

32-Çocuk kırk günlük olduktan sonra, hem onun hem de anasının başı üzerine kalbur tutulup üzerinden su dökülür (kırklığa geçip pak olması), (Kılıççı, 2000)

33-Sıbat Olayı : Şubat ayında özellikle çocuklara görünüp korkuttuğuna inanılır. Saçları kıvrıcık olup, kapıyı aralar... Onun için “Bismillah” denir... Ye...ye...ye... diye seslenip kaçar. Veya, O’na iğne batırıp O’nu sabitlerlermiş... Sonra iş yaptırırlarmış.(M.Üstün, 1999)

3.1.3. Düğün ile İlgili İnanışlar

3.1.3.1. Köy Düğünleri ile İlgili İnanışlar

1-Nisan ayında gelin getirilmez. Zira “Nisan ayı” gelini kıskanacağından gelin çarpılır. (Konyar, 1933)

2-Ramazan-Kurban bayramları arasında gelin getirilmez. Çocukları “Hicaz’a” gitmekten mahrum kalır, (Konyar, 1933)

3-Gelin evi başka bir köyde olursa, gelini almaya giden düğün alayı dönüşte başka yoldan dönerler. Eğer dönüş için başka yol yok ise, hiç değilse güveyinin evi önündeki sokağı değiştirirler. Aksi taktirde uğursuzluk sayılır, (Konyar, 1933)

4-Gelinin bineceği atın üzengisini güveyinin kardeşi, yoksa en yakın akrabası tutar. Gelin ata binince gençler yolunu kesip bir koyun veya bir koyun tutarını almadıkça salıvermezler. Buna “Azepler Koyunu” denir.

Bu gelenek yerine getirildiğinde veya gelin yolda iken güveyi tarafından iki kişi birer taraftan üzeniği muhafazaya koyulur.

Çünkü güveyi sevmeyen birisi atın üzengisi arasından bir taş geçirirse, güveyi bağlanmış olur ve sevindirik olarak zifafa giremez, (Konyar, 1933)

5-Yolda kime tesadüf edilirse, gelinin bunlara hediye vermesi lâzımdır. Böylece nazar, kötü nefes, buğuz engellenir, azaltılır (göz-nefis doyurulur),

6-Gelin attan inerken başına üzüm, para, şeker ve bir elma atılır (Bereket inancı), (M.Üstün, 1999)

7-Gelinin indiği ata güveyinin adamlarından biri binip, son süratle koşturur. Köy gençleri ardına düşüp taşlarlar..... Taş neresine değerse değsin, gücenme yoktur.

Bundan amaç buğuz, kin, nazar ve haset gibi duyguların gelin eve girmeden dışarıda kalması veya azaltılmasıdır, (M.Üstün, 1999)

8-Gelinin güveye getirmiş olduğu elbiseyi giydirirken (küllah kapmaca oyunu yapılır). Köyün bekârları ve evlileri birer taraf olurlar. Bekârlar güveyin serpuşunu kaçırıp, gelinin kucağına atmaya çalışırken, evliler de bunu engellemeye çalışırlar. Bundan sonra güveyi (paşa) yaparak yüksek bir yere oturturlar. Bekârlar güveyinin askerleri sıfatıyla etrafını çevirirler. Burada amaç evli kimselerden para ve hediye almaktır. Para-hediye vermeyenler, şakadır diye dayak yerler. Buna da darılmak olmaz.

İster “küllah kapma”, ister “paşa oyunu” olsun ana amaç; kin, haset, buğuz ve nazar etkilerini yok etmeye-azaltmaya yöneliktir. Bazen bu oyunlar sırasında büyük olaylar çıkmaktadır. (Konyar, 1933)

9-Gerdek faslından sonra güveyi dışarı çıkar. Dışarıdakiler 1-2 el silâh sıkırlar. Güveyi alıp başka bir odada bekleyen köy bekârlarının yanına götürürler. Bu sırada güveyinin ve gelinin kadın akrabaları, gelin odasına girerler. Sevinçlerini helhelelerle (zılgıt) ilân ederler. Bundan sonra güveyi tekrar odasına döner. Şayet güveyi dışarı çıkmaz ise, güveyinin bağlanmış olduğuna kanaat ederler, tılsımı bozmak için hocaya koşarlar. (Konyar, 1933)

3.1.3.2. Şehir Düğünleri ile İlgili İnanışlar

1-Gelini ikindi ezanı okunmadan önce evden çıkarılması uğursuzluk getirir,

2-Oğlan evinin önüne gelen gelin, hemen içeri giremez. Eline su dolu bir testi verilir. Gelin bu testiye yere çalarak kırar (güveyi evindeki uğursuzlukları dağıtmak, nazarların kırılması için), (Işık, 1998)

3-Gelin içeri girerken önüne bir koyun postu serilir, bu postun altına da gizliden bir gem konur. Post, gelinin koyun gibi uysal olması, gem ise isyankâr ve serkeş olmaması içindir, (Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)

4-Gelin postu geçtikten sonra hemen leğen ve ibrik getirilir. Gelinin sol eli ile sağ ayağı, veya sağ ayağı ile sol eli yıkanır. Bunun da uğur getireceğine inanılır. Bu su kilere götürülür, mahfelin altına dökülür, (Işık, 1998)

5-Sonra gelin gümüş nalınlarını giyerek, mutfakta kendisini beklemekte olan kayınvalidesinin elini öpmeye götürülür. Kayınvalide elinde iki şeker tutar. Birini

geline verir. Diğerini dişi ile ikiye bölerek bir parçasını kendi yer, diğer parçasını da geline yedirir. Gelin de kendi şekerini aynı şekilde (dişi ile) ikiye böler. Bir parçasını kendi yer, diğer parçasını kayınvalidesine verir ve elini öper.

Böylece “ilk günden, dillerin tatlı olacağına, ilişkilerin sevgi ve saygı temeline oturacağına” inanılır, (Işık, 1998)

6-Gelin mutfakta el öpme faslından sonra, pirinç pilavı karıştırır (pirinç gibi bereket getirmesi inancı), (Işık, 1998)

7-Mutfaktan sonra kilere gidilir. Orada içi un dolu bir küpün önünde durarak, elini una basar (bereket ve çalışkanlık inancı), (Işık, 1998)

8-Gelin gerdek odası kapısında durur. Bir hanım başının üzerinde Kur'an ve kılıç tutar. Gelinin eline bir yumurta verilir. Gelin bu yumurtayı gerdek kapısının eşiğine çalarak kırar ve içeri girer (Kur'an kötülüklerden korunma, kılıç güç ve yumurta doğurganlık ve zürriyet versin inancı), (Işık, 1998)

9-Damat yatsı zamanında geleceği için, gelin odasında bekler. Bu bekleme sırasında, zifaf yatağında bir oğlan çocuğu yuvarlatılır (oğlan çocuk doğursun diye), (Işık, 1998)

10-Damadın gerdek tıraşından ve giyinme töreninden sonra, bir koluna bekâr, diğer koluna da evli bir arkadaşı girerek, önlerinde iki lüks lambası eşliğinde ilahiler ve naatlar okunarak yola çıkılır. Damat koluna girenlerin ikisi bekar veya ikisi de evli olmaz (uğursuzluk-terslik olacağına inanılır). Damat yalnız türkü-uzun hava-halaylar eşliğinde götürülmez. Arada mutlaka ilahiler ve naatlar söylenir (hem nefislerin tatmini, hem de dini-ruhani tatmin sağlamak amacıyla), (Akyol, 1999)

11-Damat evin önüne geldiğinde, tekbir getirilir ve sağdış damadın beline bir yumruk vurarak, içeri iter (beli sağlam, pek olsun diye), (Akyol, 1999)

12-Eve giren damat büyüklerin elini öper, sonra annesi iki bacağını açar ve damat altından geçer (pek yaygın bir töre değildir), (Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)

13-Damadın kız kardeşi, yoksa mahremlerinden bir kadın başının üzerinde bir Kur'an tutarak, damadı zifaf odasının kapısına kadar götürür (kötülüklerden korunma), (Akyol, 1999)

14-Damat zifaf odasına girmeden, daha önce kız evinden çalınan fincan eline verilir, o da bu fincanı yere çalarak kırar ve içeri girer (nazarların kırılması, bağların bozulması inancı), (Akyol, 1999)

15-Gerdeğe girerken damadın üzerine doğru buğday atılır (bereket getirmesi, zürriyet amacıyla), (M. Üstün, 1999)

- 16-İmam nikahı inanışları;
- Açık makas kapatılır,
- Açık kapı kapatılır,
- Güvenilir kişiler içeri alınır,
- Giriş/çıkışlar yasaklanır,
- Nikah kıyılırken ip düğümlenmez,
- El bağlanmaz.

Bütün bunlar gelin ve damadı bağlar, fiziki olarak evlenemezler. (Tokat, 1999)

17-Damat evi hazırlandığı zaman, ev geceleri boş bırakılmaz. Gelin o eve gelene kadar, bir kişi o evde yatmalı ki, çeyizi al basmasın, (Çil, 2000)

18-Damat gerdeğe kadar hazırlanan evde yatmaz. Aksi takdirde damadı al basar, (Çil, 2000)

19-Gerdek gecesinden sonra alınan çarşafa iğne konur. Bu iğnenin konuluş sebebi, eşlerin samimiyetinin, muhabbetinin şeytan/cin tarafından bozulmasının önlenmesi amacı içindir. Çünkü iğnenin yanına şeytan/cin gelmez .(Konyar, 1933)

3.1.4. Ölüm ile İlgili İnanışlar

1-Ölüm İşlemleri;

- Ölünün gözleri kapatılır, çenesi bağlanır,
- Üzerine bıçak/makas konur,
- Gece ise oda aydınlık tutulur Baş ucunda Kur'an okunur. Ölü yalnız bırakılmaz

-Elden geldiğince tez gömülür,

-Oruç ve namaz borçlarını ödemek, yerine getirmediği affettirmek için "İskat" yapılır,

-Belli günlerde Kur'an, Hatim, Mevlüt, ölü aşı dağıtma.(Tokat, 1999)

2-Cumartesi günleri taziyeye gidilmez, uğursuzluk getirir, (Kılıççı, 2000)

3-Teleseme inançı (kabir azabı) Sıhhatin bozulmasını Allah'ın mücazâtı bilirler. Her kabahatin bir cezası vardır. Bu cezalara kabir azabı (teleseme) denir. (Konyar, 1933)

4-Sünni Türkmenlerde ölü başında ağlamak günahtır. Fakat baba öldüğü zaman evlat ağlarsa iyidir, (Konyar, 1933)

5-Eskiden çocuk öldüğü zaman cenazesi bir atın üzerinde gezdirilirdi, (Konyar, 1933)

6-Kadın gömüldüğü zaman bir tarafına kerpiç konur, diğer tarafı duvara doğru oyuk yapılır. Bu oyukun sebebi setretmektir.

Erkekler gömüldüğü vakit üzerlerine doğrudan doğruya çırpı konur.

Ölüler için tabut kullanılmaz, palazla kaldırılır. Mezara konulduktan sonra palaz alınır ve ölü kefenle bırakılır.

Kabir toprakla doldurulduktan sonra, kubbe gibi şişik kısmın etrafına kadınlarda hiçbir şey konmaz, erkeklerde ağaç veya kerpiç konur. Böylece kadın-erkek mezarları birbirinden ayırt edilir. (Konyar, 1933)

3.1.5. Hayvan ile İlgili İnanışlar

1-Yol üzerinde kaplumbağa veya tavşana rastlamak uğur getirmez, (Konyar, 1933)

2-Yolda giderken yılanı tesadüf uğurludur, ancak yılanın gözü yolcuya dokunmadan geçmiştir ise... (Konyar, 1933)

3-Akko (saksağan) uğurlu ve hayvan olarak bilinir. “Kher kheber” diye anılır, (Işık, 1998)

4-Baykuş ötüşü uğursuzluktur. O evin virane olacağına inanılır. Onun için baykuş öldürülmeye çalışılır, (Konyar, 1933)

5-Yarasa kanadından su içmek insanın zihnini açar, el becerilerini arttırır, kavrama-algılama ve izanı güçlendirir inancı vardır, (Konyar, 1933)

6-Kirpi eti yemek romatizmaya iyi gelir, (Konyar, 1933)

7-Kara kedi yol keserse, uğursuzluk getirir, (Konyar, 1933)

8-Kara yılan görmek veya yoluna çıkması çok iyidir,

9-Ev yılanı ziyaretir, öldürülmez (Ziyaretin koruyucusudur), (M.Üstün, 1999)

10-Müjde arısı dedikleri arı, birinin etrafında uçacak olursa hayırlı addedilir, (Konyar, 1933)

11-Evlere uğur getirsin diye geyik boynuzu asılır, (Konyar, 1933)

12-Kaplan derisi eğerin üzerine serilecek olursa, ata binecek kimsenin daha heybetli ve vakarlı gözükeceği inancı yaygındır, (Konyar, 1933)

13-Kırlangıç sürüleri bir istikamette telaşla uçuşup geliyorsa, behemahal arkasından bir dolu tufanı kopacağına inanılır, (Konyar, 1933)

14-Sebepsiz yere köpek uluması, o evden cenaze çıkacağına delalet eder, (Kılıççı, 2000)

15-Akko dama konarsa, “akkokherhaber” bu iş ne olacak diye sorulur. Kuş başını öne sallarsa o iş olur. Kuş başını yana sallarsa o iş olmaz, (Kılıççı, 2000)

16-Apsunlama (yılana ve akrebe karşı okuma). Apsunlama yapılır ise, yılan ve akrep insanı sokmaz, (Akyol, 1999)

17-Koyun sağılırken sürü arasından geçilirse süt azalır, (N.Sinanlı, 1999)

18-Sürü içinde üst üste birkaç taş konulursa, sürü mahvolur, (N.Sinanlı, 1999)

19-Kirpi ayağı ve keklik gagası yayık tulumuna atılırsa, yağı çoğaltır, (Konyar, 1933)

20-Akşam erken öten horoz, ucuzluğun habercisidir, (Konyar, 1933)

21-Tavuk horoz gibi öterse, sahibinin başını yer, (Konyar, 1933)

22-Baykuş nerede öterse oraya yıkıcılık getirir, (Konyar, 1933)

23-Leyleği uçar görmek yolculuğa, yuvada ayakta görmek evliliğe delalettir. (Konyar, 1933)

24-Leyleklerin ilk gelişlerinde tüyleri süt beyaz olursa, o yıl pamuk çok yetişir. Biraz kirli veya sarımtırak olursa, o yıl yağ çok olur, (Konyar, 1933)

25-Tavşan uğursuzdur. Toy ve baykuş uğursuzdur. Kurt ile Akko uğurludur. (Konyar, 1933)

26-Bir gözü beyaz, yani karası da ak olan hayvanlara “Kaspar”, denir,uğursuzdur. (Konyar, 1933)

27-Alnında ak olan eşeklere “BEŞA” derler ve uğursuzdur, (Konyar, 1933)

28-Cesur olsun diye çocuklara kurt ciğeri yedirilir, (Konyar, 1933)

29-Kuş sürüsü geldiği zaman (bilhassa kırlangıçlar) bereket olur. (Konyar, 1933)

3.1.6. Genel İnanışlar

3.1.6.1. Genel Yaşam ile İlgili İnanışlar

1-Göz yeşil olursa “peygamber düşmanıdır”uğursuzluktur, (Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)

2-Geceleri tırnak kesilmez. Uğursuzluk getirir, (Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)

3-Geceleri ev süpürülmez. Bir odanın veya evin süprüntüsü gece dışarı atılmaz. O evin “hayır ve bereketinin azalmasına” sebep olacağına inanılır, (Işık, 1998)

4-Cuma gecesi (perşembeyi cumaya bağlayan gece) dikiş dikilmez, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

5-Cuma günü, Cuma namazına kadar ev süpürülmez, dikiş dikilmez,yama yapılmaz, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

6-Çarşamba günü yıkanmak doğru değildir. Ağrı ve sızıları davet eder, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

7-İki dini bayram arasında nikah kıyılmaz. Bu nikahın hayır getirmeyeceğine inanılır, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

8-Konuşurken veya bir şey temenni edilirken aksırırsa, o işin olacağına inanılır, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

9-Konuşurken veya bir şey temenni edilirken, esnemek iyi sayılmaz, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

10-Eşiğe basmak iyi değildir, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

11-Ateşe su dökülerek söndürmek caiz değildir. Ateş kutsal sayılır, **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

12-Gece eve yemek kazanları ve benzeri getirilmez ve evden çıkarılmaz. (kazan kara olduğu için, karalar getirir, uğursuzluk sayılır), **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

13-Gece eve sabun getirilmez ve evden çıkarılmaz. (sabun acı olduğu için, acılar getirir-götürür) **(Diyarbakır İl Yıllığı, 1967)**

14-Salı günü biçki, dikiş, örgü başlamaz.... Salı sallanır denir. (Salı günü başlayan işlerin bitmeyeceğine inanılır, **(Konyar, 1933)**

15-Dikiş, nakış, örgü işlerinde tez canlı bir kişi dışarı çıkar, koşarak içeri girer. (Bu esnada iş başlatılır) Böylece işin hızlı gideceğine inanılır. Koşturulan kişi (tez canlı kişi) “ayağı hafif” diye adlandırılır, **(Konyar, 1933)**

16-Hamam için Pazartesi,Perşembe, Cuma bilhassa tercih edilir. Hele Cuma günü sarf edilen fazla suyun, israfı olmaz denir. “Su azap duymaz denir” **(Konyar, 1933)**

17-Kesik soğan bırakılmaz. Acıdır. Kalan kısım çöpe atılır. Aksi halde eve acı getirir, **(Konyar, 1933)**

18-Gece sakız çiğnenmez. Ölü eti addedilir, **(Akyol, 1999)**

19-Giden yolcunun arkasından ev süpürülmez, **(Konyar, 1933)**

20-Bismillah’sız sıcak su hiçbir yere dökülmez. (Cin çocukları ölür inancı) **(Işık, 1998)**

21-Eşiklere sıcak su dökülmez (Cin çocuklarının eşiklere oturmayı çok sevdiğine inanılır), (Konyar, 1933)

22-Ayağa, süpürge değmemeli. Değince iftiraya uğranılır, (Akyol, 1999)

23-Ayağa süpürge değince süpürgeден bir çöp koparılıp üzerine tükürülür ise iftiradan kurtulunur, (T.Üstün, 1999)

24-Evdeki misafirin erken kalkması isteniyorsa, süpürgeден sapına/başına iğne batırılır, (T.Üstün, 1999)

25-Misafirin erken kalkması isteniyorsa ayakkabısının içersine tuz atılır, (T.Üstün, 1999)

26-Bir kişinin üzerinde dikiş işlemi yapılırken konuşulmamalıdır. Yoksa iftira gelir, (Özgiray, 2000)

27-Eşiğe oturulmaz, (Özgiray, 2000)

28-Cuma sabahı tırnak kesmek, eve bolluk ve bereket getirir, (Üstün, 1999)

29-Tırnak çöpe atılmaz, toplanır, bir kağıda sarılır. Eski duvar kovuklarına/deliklerine gizlenir, (M.Üstün, 1999)

30-Çarşamba günü yola çıkılmaz, (Hızlı, 1999)

31-Cadıya (cılai) inanılır. Sevişen iki şahsı birbirinden ayırmak için veya sevişmeyen iki şahsı birbirine bağlamak (cazu) için cadıya (cılai) müracaat edilir, (Konyar, 1933)

32-Herkesin uğurlu bir günü olduğuna inanılır, (Konyar, 1933)

33-Kişi ruhlara hakim olamazsa da, memnuniyetlerini celb ederek bu suretle dilediği ruha merbut olmaya çalışır. Bu nedenle herhangi bir yatırım ruhunu çağırırlar ve geleceğine inanılır, (Konyar, 1933)

34-Cumartesi/ Çarşamba çamaşır yıkamak doğru değildir. Evin bereketi kaçır, düzeni bozulur, (Konyar, 1933)

35-Ceviz içi ve ekmek birlikte yenirse fakirlik, kuru üzüm ve ekmek birlikte yenirse zenginlik getirir, (Konyar, 1933)

36-Yemek yapmadan kap temiz olsa bile çalkalanmalıdır, zenginlik getirir, (Işık, 1999)

37-Kapkara kediye vurulmaz. Tekin değildir, (Konyar, 1933)

38-Günler;

Pazar pazı

Pazartesi kazi (kadi)

Salı sallanır

Çarşamba çullanır
Perşembe hanım
Cuma canım
Sept düşmanım

Tekerlemesi günler hakkındaki inanışların bir özetini vermektedir, (Akyol, 1999)

39- Battalama Suyu : Bir kaba konulan su yedi çarşamba sabah namazı öncesi okunur. Bu su ticarethanelere serpilir. Kalanı ise gusül suyuna eklenir, bereket getirir, (Akyol, 1999)

40-Bir kişi bir dükkanın karşısına geçer, kemeri çözüp düğmeleri açar, sonra düğmelerini ilikler, kemerini takar ise, o dükkanın işinin azalacağına inanılır, (bağ yapma-tılsım) (Akyol, 1999)

41-Mavi göz peygamber düşmanıdır, derler. “Yahudilerin mavi gözlüleri peygamber efendimize nazar etmişlerdir,” inancı yaygındır. (Konyar,1933)

42-Burun kaşınırsa misafir gelir, (Işık,1998)

43-Sabun elden fırlarsa misafir gelir, (Işık,1998)

44-Cumartesi yorgan kaplanmaz. Kaplanır ise “ölüye örtü olur”,denir, (Kılıççı,2000)

45-Sofrada bakır sahan çok oynarsa, aç birinin geleceğine inanılır, (T.Üstün, 1999)

46-Ayakkabı üst üste durursa, yolculuk vardır denir, (P.Sinanlı, 1998)

47-Ekmek dik durursa, aç birinin geleceğine inanılır, (T.Üstün, 1999)

48-Ayakkabı, terlik ters durursa uğursuzluk getirir, hemen düzeltilmelidir, (Işık, 1998)

49-Yerde uzanan veya uyuyan kişinin üzerinden geçilmez. Ömrü kısaltır, (P.Sinanlı, 1998)

50-Bazı kimseler, aynı gün el ve ayak tırnaklarının kesilmesinin anne-baba ömrüne zarar vereceğine inanır (yaygın değildir), (Tokat, 1999)

51-Sabun avuç içinde verilmez, el üstünde verilir, (Tokat, 1999)

52-Bıçak,makas elle verilmez. Alınması için bir yere konur, (Tokat, 1999)

53-Kurban eti en az yedi eve dağıtılmalıdır, (M.Üstün, 1999)

54-Sofra toplanmaya başlamadan misafir kalkamaz. Bereket azalır, (Eker,1999)

55-Gelin olmayan kızın bahtı açılsın diye, perşembeyi cumaya bağlayan gece sela verilirken bir asma kilit alınıp kilitlenir. Anahtar üzerinde bırakılır. Cuma namazı kılınan cami önüne gidilir, ilk çıkan kişiye kilit açtırılır,

Not: Bazı kişiler bunu açmaz, bağın kendilerine geçebileceğine inanırlar, (Alper,1974),

56-Sabah uyanınca “Bismillah” çekmeden yere basılmaz. Çünkü cin çocuklarının üzerine basılıp zarar verilebilir. (Işık, 1998)

57-Bismillah çekmeden sandığa konulan bohça içindeki eşyalar sararır. Buna şeytan-cin işedi denilir. (Şahin, 2000)

58-Erkekler tırnaklarını pazartesi ve cuma günleri ancak bıçakla keserler. Kadınlar makasla keser. (Konyar, 1933)

59-Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz “Periler” çarpar, (Konyar, 1933)

60-Cuma günleri namaza kadar yola çıkmak doğru değildir. (Konyar, 1933)

61-Zihin açıklığı için hocanın-şeyhin artığını yerler, (Tebarek-kutsal addedilir) (M.Üstün, 1999)

62-Muhabbet için erkekler, kurdun doğumluk yerini taşırlar, (M.Üstün, 1999)

63-Yağış için topluca kıra çıkılır: tavuk horoz götürülüp Allah rızası için kesilir, topluca yenir, (Konyar, 1933)

64-Yeni evin temeli atılırken kurban kesilir. Sağ ön ayağı temele atılır, (Işık,1998)

65-Yeni evin temeli atılırken, kerpicin altına azıcık para konur. Allah’ın bereketi üzerine olsun diye, (Işık,1998)

66-Aksırık çift olursa uğur, tek olursa uğursuzluk sayılır, (Alper, 1974)

67-Papuçların uç uça gelmesi uğursuzluk sayılır, (Alper, 1974)

68-Gece aynaya bakılmaz. Zira evleneceklerin kısmetinin kapanmasına yol açar, (Alper, 1974)

69-Herhangi bir yatır “yeddi Perşembe” ziyaret etmek bahtın açılacağına, kısmetin bol olacağına alamettir, (Alper, 1974)

70-Geceleri yalnız olarak değirmende yatmak,cinlerin çarpmasına yol açar, (Alper, 1974)

71-Yola çıkanın selameti için ardından su dökülür, (Işık, 1998)

72-Çarşamba günü biçilen elbise, sıhhat verici olur, (Konyar, 1933)

73-Cuma günü biçilen elbise uğur getirir, (Konyar, 1933)

74-Salının ki sahibine kefen olur, (Konyar, 1933)

75-Cumartesinin ki keder verir, (Konyar, 1933)

76-Pazartesi biçilen güldürür, (Konyar, 1933)

77-Pazar günü Cennetin yaratıldığı gün olduğundan o gün biçilen elbise çok kıymetli sayılır, (Konyar, 1933)

3.1.6.2. Sağlık ile İlgili İnanışlar

1-Siğilin iyileşmesi için, taze dut dalını ucundan sıkıca düğümlerler. Dut dalı düğümlenmiş yerinden kuruyunca siğilin kaybolacağına inanılır, (Hızlı, 1999)

2-Diş ağrısı için üzerlik ateşe atılır, tütsüsünden istifade edilir, (Kılıççı, 2000)

3-Göz, vesair damarlarının oynamasından (seğirtmesinden) anlam çıkarılır. Sol göz altı, sağ göz üstü atınca, sevinç olacağına (sevinçli haber, sevinçli olay) inanılır, (Işık, 1998)

4-Kızamıkta, çocuğun başına kırmızı yazma örtülür. “Kırmızı kızamığı döker” inancı vardır, (Işık, 1998)

5-Kızamıkta çocuğa, kırmızı kızamık şekerinden komposto/şerbet yapılır ve içirilir (Kırmızı kızamığı döker), derler

Not: Çocuk iyileştikten sonra; kırmızı yazmanın ucuna para düğümlenir, yazma bir fakire verilir, (Işık, 1998)

6-Tren dumanının boğmacaya iyi geldiğine inanılır, (Kılıççı, 2000)

7-Sıtma için, hocanın hazırladığı 7 düğümlü ip alınır, çocuğun bileğine takılır, (T.Üstün, 1999)

8-Sarılıkta, dil altındaki damar kesilir. Pis kanın böylece vucuttan atıldığına inanılır, (Akyol, 1999)

9-Hırtık, olunca kafasının üstü tıraş edilir. Jiletle çizilerek kan akıtılır, (Işık, 1998)

Hırtık: genellikle aşırı öksürük sonucunda oluşan hırıltılı nefes daralması.

10-Romatizma ve soğuk algınlığına, “Hacamat”ın iyi geleceğine inanılır, (Işık, 1998)

Hacamatlı şişe çekme: sırtta çizik atılır,şişe içinde kağıt veya pamuk yakılarak çizik atılan yere yapıştırılır.

11-Tansiyon için ise, önce jiletle çizilir sonra hacamat yapılır, (Işık, 1998)

12-Siğil iyileştirme için, kaç siğil varsa o sayıda arpa hoca tarafından okunur. Güneş ışığı almayan kuyuya(genellikle kiler içindeki kuyuya) atılır, (Işık, 1998)

- 14- Sarılıkta, kovaya altın atılır ve bu suyla yıkanılır, (Akyol, 1999)
- 15-Eli ile Kurbağa tutanlarda, siğil çıkar, (Işık, 1998)
- 16-Sarılıkta, canlı bir balık su dolu bir kovaya bırakılır. Hasta olan kişi balığa baka baka iyileştirilir, balık ölür, (Akyol, 1999)
- 17-Sarılık olan kişiye, “Ebu Cehl” kavunu koklatılır. Hastanın burnundan pis sarı sıvı gelir ve hasta iyileşir, (Akyol, 1999)
- Ebu cehl kavunu: yabancı küçük kavun, zehirlidir.
- 18-Bademciği şişen hastanın iyileşmesi için, ikiz doğuran kadının elleri ile ağız içinden patlatma yapılır, (T.Üstün, 1999)
- 19- Çocuk konuşmakta gecikirse “kadaklıdır” denir. Dil altı damarı kesilerek kan akıtılır, (Kılıççı, 2000)
- 20-Çocuk konuşmakta gecikirse, mes ile dilinin altına vurulur, (Kılıççı, 2000)
- 21-Sarılık olan kişinin, dalağı üzerine bıçak tutulur ve okunur. Bu işlem üç çarşamba devam ettirilir. Buna “DALAK KESİLDİ” denir ve sarılık iyileşir, (Kılıççı, 2000)
- 22-Cilt alerjisinde üç çarşamba okunup, tükürülür ve diş kiri sürülür, (Kılıççı, 2000)
- 23-Hıçkırık tutunca, olası isimler söylenir. Hangisinde durursa o kişi anıyordur, (T.Üstün, 1999)
- 24-Kulak çınlıyorsa, birileri onun dedikodusunu (gıybet) yapıyor denir. Ve hemen üç defa “hayırsa bana şerse sana” denir, (Kılıççı, 2000)
- 25- Boğaz gıcık yapıyorsa, “Birisi gıybetini yapıyor” denir, (T.Üstün, 1999)
- 26-İlk ay doğuşunu gören bazı çocuklarda ateş, havale geçirme, bulantı, göz çapaklanması ve iştah kesilmesi görülür. Buna “ Ay çarpması “ denir. Bunu engellemek için, tencere karası ile alınlarına, karınlarına, el üstlerine “+” işareti yapılır. Böylece koruma sağlanacağına inanılır. Yapılan bu işe “Hive dkevin” yani “Ay düşmesi” denir, (M.Üstün, 1999)
- 27-Gözde arpacık çıkarsa, amcasının oğlu ile evli olan bir kadının saçından bir tutam göze sürülür, (T.Üstün, 1999)
- 28-Boynu tutulana, ikiz doğuran kadının eteğini sürerler, (T.Üstün, 1999)
- 29-Beli tutulanlar, yıldırım “Brusk” çarpmış ağaca yaslanır, (M.Üstün, 1999)
- 30-Sarılık için, “Batof” otunun (mercimek benzeri bir bitki) kaynatılıp içirilmesinin iyi geleceğine inanılır. Acıdır ve aç karına içilir, (Özgiray, 2000)
- 31-Nebat şekerinin, sesi güzelleştireceği inancı yaygındır, (Akyol, 1999)

32-Loğusaya yağ kokusu gitmemelidir, (Özgiray, 2000)

33-Hamile kadına odun kömürü yedirilir, (Işık, 1998)

34-Gözdeki ak perdenin giderilmesi için, akik taşı başlarına asarlar, (Konyar, 1933)

35-Hastalığın sebebi Allah'ın gazabıdır. Cinler Allah'ın emri ile insanları hasta ederler. Ölümün sebebi eceldir, önüne geçilmez. Az veya çok yaşamak, Allah'ın tasarrufundadır, (Konyar, 1933)

36-Göz ağrısı için, "çenger" otu kullanılır, (Konyar, 1933)

37-Kırık için, çaputa "Çiriş" konulur ve onunla kırık yer bağlanır. (Işık, 1998)

3.1.6.3. Nazar ile İlgili İnanışlar

1-Nazarı olan biri eve gelirse, ipe ayakkabısının ölçüsü alınır ve ip yakılır. Böylece nazarından kurtulacağına inanılır, (Hızlı, 1999)

2-Nazarı olan biri eve gelirse, ismi bir kağıda yazılır ve kağıt yakılır. Böylece nazarının değmeyeceğine inanılır, (Hızlı, 1999)

3-Nazar değmesin diye ateşe tuz atılır, (Işık, 1998)

4-Nazar değdikten sonra, geçmesi için kurşun dökülür, (Işık, 1998)

5-Nazar, için üzerlik ipe takılarak kullanılır (duvara asılır). (P.Sinanlı, 1998)

6-Nazar değmemesi için boyna mavi boncuk takılır, (P.Sinanlı, 1998)

7-Nazar değmemesi için eve mavi boncuk takılır, (N.Sinanlı, 1998)

8-Nazar değmemesi için hayvanlara mavi boncuk takılır, (P.Sinanlı, 1998)

9-Nazar değmemesi için kurt dişi, yılan boynuzu, yılan gözü takılır, (Konyar, 1933)

10-Nazar için, üzerlik ve tuz kişinin başında çevrilir, ateşe atılır, (Kılıççı, 2000)

11-Kara çörek otu muska gibi yapılır. Asılır veya cebe konur, (Kılıççı, 2000)

12-Yedi yaşına kadar erkek çocuğun saçı uzatılır ve tek kulağına küpe takılır, (Kılıççı, 2000)

13-Nazar sebebiyle çarpılma korkusuna karşı mavi boncuk, beyaz soğan (beyaz soğan bulunmasa sarımsak), tilki dişi, yılan gözü taşınır, (Konyar, 1933)

14-Nazardan hastalanan kişinin başı üzerine halbur konur. Halbura bir tas su konur, içine eritilmiş kurşun dökülür, (N.Sinanlı, 1998)

15-Pazubant, hemayil takılır (pazubant kola, hemayil büyüklerde boyna, küçüklerde omuza takılır), (M.Üstün, 1998)

16-Bez parçasının içine şap konur. Omuza asılır, kem gözlerden korur, (Hızlı, 1999)

17-Eyun-Subara (küllah): Çocuklara subara (küllah) dikilir. Alnının ortasına gelecek kısma, ay şeklinde kesilmiş gümüş yerleştirilir. Buna Eyun denir, (Konyar, 1933)

18-Baş a tuz çevrilir, temiz suya ya da ateşe atılır, (Kılıççı, 2000)

19-Nazar eden biliniyorsa, ayak ölçüsü alınır. Ayak ölçüsü uzunluğunda keçi kılından yapılmış ip hazırlanır, uçları bağlanır. Nazar değen kişiye (önüne) bu ip yakılarak dumanı koklatılır, (T.Üstün, 1999)

20-Nazar değen kişiye leylek pisiği getirilir, önünde yakılır ve koklatılır, (T.Üstün, 1999)

21-Soğan, sarımsak kabukları, üzerlik otu ve tuz beraberce ateşe atılarak, nazar değen kişiye koklatılır, (T.Üstün, 1999)

22-Balık dili alınır, yakılır, (Hızlı,1999)

23-Tuz + kuş kemiği alınır, ateşe atılır, (Hızlı,1999)

24-Mahlep dalından boncuk yapılır, ipe geçirilir, boyna takılır, (N.Sinanlı, 1999)

25-Yeni alınan hayvanların alnında yumurta kırılır, öylece bırakılır, Aynı işlem yeni alınan kıymetli eşyalara da uygulanır (ev, araba, vb.).

Yumurtanın kırılmasının, nazarların kırılmasına sebep olduğuna inanılır, (M. Üstün, 1999)

26-Kırkbir adet kara çörek otu alınır, kırk bir yasin okunur. Muska haline getirilir. Takılır/taşınır, (Kılıççı, 2000)

27-Gelin yatağı hazırlanırken, üzerine kara çörek otu atılır, (Kılıççı, 2000)

28-Şap, sıcak şişle delinerek ipe geçirilir. Eve asılır, (Alper, 1974)

29-Şap üzerine kılıf geçirilerek muska haline getirilir. Takılır/taşınır veya eve asılır, (Alper, 1974)

30-Nazara karşı; ev, işyeri, araba ve kişiler üzerinde bazı eşyalar bulundurulur Mavi boncuk, yılan kemiği, kaplumbağa kabuğu, küçük çakı, salyangoz kabuğu, buğday başağı, üzerlik, küçük boy Kur'an, "Maşallah" yazısı, ve çeşitli dualar, (Alper, 1974)

31-Nazar edilen kişi, hocaya okutularak iyileştirilir, ateşe ayrıca tuz, soğan kabuğu veya üzerlik yakılarak bu ateşin dumanının üzerinden üç kez atlanılır. Bu işlem yapılırken, şu mısralar    kez okunur :

“Nazara nazara,  k   geldi pazara
G   edenlerin iki güç, birden bozara...”

Ayrıca kurşun dökme işlemi yapılır, (Alper, 1974)

32-Nazara karşı yatırırlar ziyaret edilir. Mum yakılır, adak adanır. Muska yaptırılır, (Alper, 1974)

3.1.6.4. Taşlar ile İlgili İnanışlar

Taşlarla ilgili inanışların temelinde, aşağıdaki nedenler gözlemlenmektedir.

- İlaç ve şıfa
-  ocuk doğurma veya  ocuk doğurmama
- Nesep tayini
- Tılsım
- Sihir
- Uğur
- Dilek ve adak
- Yemin
- Rüzgar, yağmur, kar yağdırmak

Taş/Kaya; kurtarıcı bir araç, yaşamaya destek olacak bir zemin, çarptığını kırarak, ezecek bir kuvvette bir cisim olarak değerlendirilmiştir. Ve  zel yani kutsal bir değer olduğuna inanılmıştır...  rnek : Eski Türklerin başına gelen felaketlerin sebebi “Kutlu Kaya”nın parçalanması-inanışı... İşl  m  ncesi  detler; İşl  mdan sonra korunmuş, İşl  mi menşe ve İşl  mi unsurlarla birleştirilmeye çalışılmıştır. “Allah’tan dua ile dilek ile istenmiş, taş seranomisi de yerine getirilmiştir.” –Yağmur duası  rneği. Taşla ilgili inanışlarda hem din, hem de büyü müştereken yer almaktadır. Taşla olan ilgi, büyü ile kısmen bir bağlantı kurmaktan ib rettir, denilebilir.

Kutsal bir mek ndaki (evliy  yatırırları veya kutsal yerler) taş, başka bir şekilde ulaşılamayan bir gayeye varmak için ( eşitli isteklerin oluşabilmesi için), kişi ile o cisim, o varlık arasında vasıtaadır. Yani ortada tipik bir büyücülük şekli, bir büyücü aramak mümkün değildir. Kişi direkt olarak, kendi işlemiyle, yani taşla temas etmektedir.

Genel olarak taşla ilgili inanışlarda, inanan kişi açık ve kesin bir şekilde, bunun menşe ve mahiyetine dair bir bilgiye sahip olmamakla beraber, O “taş” ta bir kerâmet, bir kudret ve kuvvet, sihirli-mistik ve dinî bir yön bulunduğuna-bulunabileceğine inanmaktadır.

“Ağaçların, mağaraların, pınarların ve büyük kayaların yol gösterdiği, yolcuları koruduğu, yolları beklediği” inancı yaygındır. Bütün bunların (ağaç, taş ve su cinlerinin) canlı olduğuna inanılır. Taş ile ilgili inanışlarda; araya araç olarak taş girse, ondan bir fayda ve çıkar beklense bile “Allah” varlığına yönelik ve dinî dualar ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır. (Tanyu, 1987)

Taşla İlgili Sayılar

3,7,40,7000,70000, 71000 (Not : Güneydoğuda genellikle 3-7-40 ve 7000)
(Tanyu, 1987)

Taşla İlgili Dualar

Fatiha, İhlâs, Yasin sureleri, Kelime-i Şahadet, Tekbir ve Rahmetle ilgili ayetler. (Tanyu, 1987)

Taşların Renklerle İlgisi

Kullanılış yerleri (renklerine göre)

BEYAZ

SİYAH

YEŞİL -Sihir, tılsım, büyü

KIRMIZI -Sihir, tılsım, büyü

SARI -Yılan/akrep koruyucusu

MAVİ -Sihir, tılsım, büyü

K.KAHVE -Sihire karşı

Renkli taşlar görüldüğü gibi daha ziyâde büyülerde kullanılır. (Tanyu, 1987)

Taşların Kullanılma Şekilleri

-Ziyaretten taş alma, bir müddet sonra yerine koyma.

-Mezar taşına veya uygun bir taş, taş yapıştırma.

-Kutsal addedilen taş üzerinde veya yanında durmak, uzanmak (türbelerde).

-Kutsal addedilen taşın altından geçmek, kaya oyuğu ise içinden geçmek.

-Hafifçe başa dokunmak, vurmak, diş yerine-dişe vurmak, vücudun belli yerlerine sürmek.

-Taşı suda kaynatıp, suyu içmek.

-Kutsal taşı kucaklamak.

-Boyuna taş takmak.

-Taşı yalamak.

-Taşı bez içinde yanında taşımak.

-Muska, kolye, hamayil, bilezik şeklinde taşımak.

-Taşları üst üste koymak.

-Taşı havaya veya suya atmak, taşı gömmek.

-Taşı (taşları) toprakta, masada yemin aracı olarak kullanmak, veya üzerine dua okuyup üflemek.

-Taşları (taşı) bir kovuk içine koymak.

-Kutsal taşı ziyaret etmek, etrafında dönmek, el sürmek, öpmek.

-Taşları suya (akarsular, göl, havuz) topluca torba içinde bırakmak.

-Taşı ağızda tutmak.

-Taşı sallayıp bir yere koymak. (Tanyu, 1987)

Taşların Kullanılış Amaçları

1-Dikdörtgen taş altından geçirilen çocukların hastalıkları iyileşir (Kesrik/Harput).

2-Yatır taşları (doğum ve hastalık tedavilerinde).

3-Yılan/akrep sokmasına karşı (genelde sarı ve damarlı taşlar).

4-Yılcık taşı; geyik ve dağ keçilerinin ciğerinden veya midesinden çıkarılır, rengi beyazdır, yılanları öldüreceğine inanılır).

5-Fosforlu kırmızı taş, uyku getirir. Gece yastık altına konur.

6-Bazı taşlar hamileliği önler. Erkekler taşırса çocuk olmaz.

7-Doğumu kolaylaştırması için, kadının sol oyluğuna bağlanan özel “taş” vardır.

8-Mıknatıslı taşlar, şifa niyetine kullanılır “hastalıkları çeker inancı”.

9-Bazı taşlar uyku kaçıır.

10-Genellikle çocuk rahatsızlıklarında türbede veya yanında veya sadece kutsal olduğuna inanılan bir taş üzerinde “çocuğun bırakılarak” şifa bulacağına inanılır.

11-Gene çocuk hastalıklarında kutsal taş altından çocuğun geçirilmesi uygulanır.

12-Bebeklerin kafatasındaki yumuşak bölümün sertleşmesi için, hafifçe taş vurulur (Diyarbakır).

13-Yedi çakmak taşı kaynatılıp, suyu içirilirse dişle ilgili rahatsızlıklara iyi gelir (Gaziantep-Cingife köyü).

14-Çocuk ve kadın baş ağrıları için “başı taşa dokundurma” yapılır (Gaziantep Şeyhcan Cami’sindeki Karataş sütunu-Bu taşa Siyah Amud denilmekte).

15-Hastalık geçirmek için bazı taşlar boyunda veya sağ pazuda “pazubent içinde” taşınır (Diyarbakır).

16-Öksürük için boyuna “delikli taş” asılır.

17-Kantaşı (göztaşı), burnu kanayan kişinin alnına dokundurulursa kanama durur (Gaziantep).

18-Kırmızı taşa, “korku taşı” denir. Çok sert olan bu taşı, kadınlar yanlarında bir kese içinde taşırlar. Kim korkarsa bu taşı, beyaz bir taşa sürterler. Kırmızı-kırmızı çizilen beyaz taşı suda kaynatıp, suyunu korkan kişiye içirirler.

19-Tiksinmeden kurtulmak için, tabakhanede o şahsın dolaştırılmasından sonra, üç defa da yakındaki bir değirmen taşının etrafında döndürülür (Gaziantep).

20-Aleviler kutsal olduklarına inandıkları taşı (“Teslim taşı-Bektaş taşı”) yanlarında taşırlar (Gaziantep-Alevi kesim).

21-Bir çocuğun çıkmaya başlayan dişleri, annesi tarafından yedi çakmak taşıyla yedi gün birer defa hafifçe dövülürse; o çocuğun dişleri, artık hiç düşmez (Nizip).

22-Çocuklar bilhassa Cuma namazından önce “Delikli taş” altından “Parpası budur” diyerek geçirilirse “Şehla gözler düzelir, konuşmakta güçlük çekenlerin dilleri çözülür, öksürüğe iyi gelir” (Erzurum-Köşk caddesindeki değirmen).

23-Tıpkı taşı (Yad boncuğu) “Büyüye karşı taş”, diye de adlandırılır. Çocuklu ve gebe kadınlar bu taşın çocukları yaşattığına, büyüttüğüne ve koruduğuna inanıp, yanlarında taşırlar.

İnanişâ göre, acuze bir kadın sihirle çocukları öldürüyormuş. Bunun üzerine Hz. Süleyman Allah’a yalvarıp, yardım ister. Cebrâil A.S. bu taşı, “acuze kadının sihrine karşı olmak” üzere, Hz. Süleyman’a bildirir.

Bu taşın rengi koyu kahve olup, hafif sarı bazen kırmızı dalgalıdır.

24-Çocuk doğuramayan kadınlar veya çocukları için dilekte bulunmak isteyenler “taş beşiğe” gidip dua ederler. Şayet çocuk olacak ise, “bu taş beşiğin sallanacağına inanırlar”(Urfa-Halilülrahman mağarasındaki Hz. İbrahim’in beşiği).

25-Sultan Şehmuz (Diyarbakır-Mardin yolu) Büyük Kadirî Şeyhi

Kendisini ziyarete gelen Şeyh Abdülkadir i Geylânî hazretlerini, karşılamaya, orada bulunan bir kayanın üzerine binip (kaya ata dönüşür) gittiğine inanılır. Her türlü hastalık ve dilek için gidilir.

26-Dileklerin olması için taş yapıştırılır (çok yaygın).

27-Bazı pınar, ağaç ve çalılıklar kutsal addedilir. Horoz kesme, çaput bağlama yanında taş atma işlemi yapılır (hastalık ve dilek gayesiyle). Sıtmaya iyi gelir (Gaziantep).

28-Bazı duvar oyuklarına, niyet getirilip taş konur (Kilis-Altındede Yatırı).

29-Taş Kesilme Dua (Allah’ın gazabı, beddua, kerâmet.),

Dua : Namuslarına zarar gelmemesi için, üç kız kardeş Allah’a yalvarır ve taş kesilirler (Nizip-Taşbaş dağında).

Allah’ın gazabı : Kutsal bir yerden geçen gelin alayı içinden birinin oraya abdestini yapması yüzünden, hepsi taşlaşır (Diyarbakır-Çermik-Gelin Dağı).

Beddua : Lânetleneni yılan sokar ve taşlaşır (Diyarbakır-Çermik-Gelin Dağı).

Kerâmet : Taşın ayrı bir keyfiyet kazanması (Diyarbakır Sultan Şehmuz-taşın olması).

İnsanların taşlaştığına, kaya olduğuna inanılan yerlerde, bu mekânlar ziyaret edilerek insanlara faydalar getirecek kuvvet bulunduğuna inanılır. Genel olarak Allah’ın cezalandırışı olarak kabul edilse bile, bu taşlara kötü nazarla bakılmaz, dokunulmaz. Hatta ibret âbidesi diye merhamet edilir. Ayrıca taşlaşma olayıyla, taşlananların gizli kuvvetlerinin arttığına inanılır ve ondan istifâde etmeye çalışılır. Buralar tekin addedilmez ve bu taşlara zarar vermenin bir canlıyı öldürmekten daha ağır kefareti olacağına inanılır (Çermik-Gelin Dağı).

30-Yağmur Duası ve Taş : Yağmur duaları kutsal addedilen yatır veya taşlar civarında yapılır. Yağmur duasına gitmek için hazırlık yapılır. Eski elbiseler ters giyilir, topluca yola çıkılır. Çobanlar sürüleriyle kafileye katılır. Yedi bin ufak taş toplanır, her taşın üzerine; “La yünezzilil gayre min bâdi mekânnetü ve yenşiru rahmetihi ve hüvel veliyül Hamit” ayeti kerimesi okunur. “Allah’ın korkusundan taşlara okuyoruz” denir. Okuma bittikten sonra, 7000 taş suya atılır. Sonra yağmur yağması için topluca dua edilir (Savur/Mardin).

Yağmur dualarının islâmi yönü ile, “taş” la olan işlem uzlaştırmakta, kaynaştırılmaktadır.

“Taş” la ilgili yağmur duasında,

-Tek taş kullanmak (Yağmur taşı), ormana gömmek.

-Bir yatır yanında 7 taş alıp havaya fırlatmak (göğe doğru).

-3-5 bin veya 4-5 bin veya (4000-7000) küçük taşa dua okumak.

-20000 taşa dua okumak.

-70000 taşa dua okumak.

-71000 taşa dua okumak.

tespit edilmiştir,

Taşlar, abdestli temiz kimselerce veya masumlar (çocuklar) tarafından temiz yerlerden su kıyılarından, kutsal yerlerden toplanır. Özel merasimle çuvallar içinde, yağmur duasını yönetecek kimselere götürülür.

“Taş üzerine, diş dokunmadan okuma yapılır”. Bazen taşın üzeri yalanır. Buna “taş yazma” denir. Sonra topluca, cüppeler-ceketler ters giyilmiş, dua ve ilâhiler okuyup, yalvararak-yakararak, merhamet çekici hareketlerle dua edilecek yere gidilir.

Dua sırasında avuçlar yere dönük tutulur (yağmurun yere yağması simgelenmiş olur). Torbaların ağzı sıkıca kapatılarak; dere, çay, ırmak, göl veya havuz içine bırakılır.

Su içindeki torbaların başında üç gün-üç gece veya yedi gün yedi-gece bekçiler bırakılır. Yağmur fazla yağarsa, torbalar sudan çıkarılır ki zarar-afet olmasın!...

31-Yemin aracı olarak taş kullanma : Üç taş alınır. Üstüne yemin edilir.

32-Terleyen Taş : Türbenin içindeki taş, dua sonucu terler ise, kişinin muradı olur (Nizip),

33-Erkekler “ öküz başı” denilen beyaz taştan kendileri ve eşleri için, şahsi bıçaklarıyla parça koparıp götürürler. Böylece eşlerinin kendilerini seveceğine ve başka kimselere bakmayacaklarına inanılır. (Malatya),

34-Dua ve dilek ile kabir taşı öpülür. (Yatırlardan),

35-Sıkıştırılmış kutsal toprak : Kerbelâ toprağını alıp, özel bir şekilde sıkıştırıp taşlatırlar. Aleviler, bunu ibadet ve secde yerlerine ufalayıp serperler. (Tanyu, 1987)

3.1.6.5. Rüya ile İlgili İnanışlar

1-Rüyada diş düşmesi, hayra alâmet değildir. Ön diş düşerse çok yakın birinin öleceğine inanılır, (M.Üstün, 1999)

2-Aykkabı giymek sıkıntıdır, (M.Üstün, 1999)

3-Yılan düşmandır, (M.Üstün, 1999)

4-Rüyada su görmek aydınlıktır, (Işık, 1998)

5-Rüyada toprak görmek zenginliktir, (Kulaksız, 1999)

6-Rüyada yılan görmek, uğur sayılır (karayılan ile göz göze gelinmez ise), (Şengül, 1999)

7-Rüyada ateş görmek, keder ve acıdır, (Şengül, 1999)

8-Rüyada gemi ve duman görmek, selâmettir, (Kulaksız, 1999)

9-Rüyada koyun görmek, bolluk ve berekettir, (Çetin, 1999)

10-Rüyada at görmek, murattır, (Çetin, 1999)

11-Rüyada kır ata binmek ölmenin işaretidir, (Işık, 1998)

12-Rüyada ata binmek, ömrün uzayacağına işaretir, (Işık, 1998)

13-Rüyada soğan/biber yemek uğursuzluktur, (Işık, 1998)

14-Rüyada tuz yemek rızkın, bolluğun işaretidir, (Işık, 1998)

15-Rüyada üzüm/karpuz yemek yağmur yağacağına işaretidir, (Işık, 1998)

16-Rüyada ekin ekmek, rızkın bolluğudur, (Işık, 1998)

17-Rüyada ölmek, ömrün uzayacağını ve rüyanın bozukluğuna işaretir, (Işık, 1998)

18-Rüyada kan görmek, rüyanın bozulduğuna işaretir. (Işık, 1998)

3.1.6.6. Mevsimler ile İlgili İnanışlar

1-Yazın çok sıcak olur ise, kışın şiddetli geçeceğine inanılır, (M.Üstün, 1999)

2-Kızıl arılar fazla olur ise kışın şiddetli geçeceğine inanılır, (M.Üstün, 1999)

3-Bulutlar doğuya veya batıya gidiyorsa, yağmur yağacağına, güneye gidiyorsa yağmayacağına inanılır, (Konyar, 1933)

4-Şimalden rüzgar eserse, fırtınaya döner, (Konyar, 1933)

5-Ay etrafında hâle olursa “ay samanlıktır” derler, yağmur yağacağına inanılır, (Özgiray, 2000)

6-Mevsimin kaçınıcı günü fırtına veya rüzgar olursa, kışın aynı günde de o derece şiddetli bir soğuk veya keskin fırtına olacağına inanılır, (Konyar, 1933)

7-“Çille”de yağmur yağacağına, kan yağsın daha iyidir.” derler... (Kılıççı, 2000)

Çille: Eski hesap kırk günlük kara kış.

8-Ay tutulunca teneke çalınır, silah sıkılır(legen/sahan çarptırılarak ses çıkarılır), (M.Üstün, 1999)

9-İlk ay çıkınca, Fatiha okunur. Suya, altına, uğurlu bir insan yüzüne ve yeşile bakılır, (Özgiray, 2000)

10-İlk ay çıkışında ve ay bedirlendiğinde (14-15.günler), aynadan aya bakılarak dilek tutulur ve yasin okunur, (Özgiray, 2000)

11-Allah’ın gazabı, kuyruklu yıldız şeklinde görünür. Bunun için kuyruklu yıldızdan çok korkulur. Muharebe ve kıtlık işareti olduğuna inanılır, (Konyar, 1933)

12-Dağlık alanlardaki bir ağacın, üst tarafındaki yapraklar dökülmeye başlarsa, yağmur yağacağına inanılır, (Konyar, 1933)

13-Ovalık alanlardaki bir ağacın, alt kısmındaki yaprakları dökülüyorsa, fazla kış olacağına inanılır, (Konyar, 1933)

14-Kible tarafı bulutlanıyorsa, yağmur yağacaktır, (Konyar, 1933)

15-Şarkta bulut ve rüzgar olursa, yağmur yağacaktır, (Konyar, 1933)

4.SONUÇLAR

1-Yapılan bu çalışmalarda, Güneydoğu Anadolu'da "360 Halk İnanışı" ele alınmıştır. Bunlardan 50 tanesi "Loğusalık ve Doğum ile İlgili Halk İnanışları" bölümünde, 33'ü Çocuk, 28'i Düğün, 6'sı Ölüm, 29'u Hayvanlar 214'ü Genel Yaşam bölümünde yer almıştır.

2-Halk inanışları; dilden dile, kuşaktan kuşağa ve bizzat yaşayıp uygulayarak devam ettirilen "anonim halk kültürü" ürünleridir.

3-Halk inanışlarında, konuların bir kişiye, bir olaya, bir cisme veya bir yere (mekâna) dayandığı görülmektedir.

4-Halk inanışlarında, anlatılanların ve inanılanların çoğunlukla "olağanüstülük" özelliği taşıdığı açık şekilde gözlemlenmektedir.

5-Halk inanışlarının, genellikle "kutsal öğeler" içerdiği görülmektedir.

6- Halk inanışlarında, dini motiflerin çokluğu özellikle de "Cin" varlığı ve etkileri öne çıkmaktadır. Halkın cinlerin varlığı, özellikleri ve insanlara etkileri hakkındaki bilgi ve düşüncelerinin; Tevrat, İncil ve Kur'an 'da verilen bilgilerle büyük ölçüde uyum sağladığı görülmektedir.

Özellikle loğusalık-doğum, çocuk ve sağlık konularındaki halk inanışlarının, "cinlerin kötü etkilerinin azaltılmasına" yönelik olduğu çok açık şekilde görülmektedir.

7-Halk inanışları, ile ilgili yapılan bu çalışmalarda, görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunda; günümüzde tıp bilimi ile ilgili çalışmaların sadece pozitivist düşünce ve yaklaşım ile yapıldığı için, "Cinlerin" varlığının kabul edilmediği dolayısıyla da, "Cinlerin" insanlar üzerinde sebep oldukları hastalıkların (ruh sağlığı, sinir hastalıkları, kanser vb.) tedavisinde başarı sağlanamadığı düşünce ve inancının hakim olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

A) Kitap ve Kitap Bölümleri için gösterim

Aksoy, M., 2000, *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*.

Alper, C., 1974, *Çeşitli Yöreleriyle Van*.

Diyarbakır İl Yıllığı, 1967.

Hançerlioğlu, O., 1975, *İnanç Sözlüğü*.

Konyar, B., 1933, *Diyarbakır İl Yıllığı*.

Tanyu, H., 1987, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*.

Yavuz H., 1993, *Diyarbakır Efsaneleri*.

B) Kişisel Görüşme

Akbaş, C., 1999. Kişisel görüşme.

Akyol, B., 1999. Kişisel görüşme.

Çetin, İ., 1999. Kişisel görüşme.

Çil, N., 2000. Kişisel görüşme.

Çoktan, C., 1999. Kişisel görüşme.

Eker, N., 1999. Kişisel görüşme.

Görkem, İ., 1998. Kişisel görüşme.

Hızlı, N., 1999. Kişisel görüşme.

Işık, M., 1998. Kişisel görüşme.

Kılıççı, N., 2000. Kişisel görüşme.

Kulaksız, S., 1999. Kişisel görüşme.

Özgiray, C., 2000. Kişisel görüşme.

Sinanlı, N., 1999. Kişisel görüşme.

Sinanlı, P., 1999. Kişisel görüşme.

Şahine, S., 2000. Kişisel görüşme.

Şengül, C., 1999. Kişisel görüşme.

Takat, Y., 1999. Kişisel görüşme.

Üstün, M., 1999. Kişisel görüşme.

Üstün, T., 1999. Kişisel görüşme.



ÖZGEÇMİŞ

1951’de Diyarbakır’da doğdu. İlk ve orta öğrenimi Diyarbakır’da tamamladı. 1973 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nden inşaat mühendisi olarak mezun oldu.

Halk oyunları çalışmalarına Ziya Gökalp Lisesi yıllarında başladı. 1977 yılında Milliyet Gazetesinin tertiplediği “Liselerarası Halk Oyunları” yarışmasında Türkiye birinciliğini kazandı. Aynı yıl Dijon-Fransa’da yapılan uluslararası yarışmada, Türkiye’yi temsil ederek, birincilik ödülü “Altın Kolyeyi”yi kazandı. 1978 yılından itibaren Türk Müziği Devlet Konservatuvarı’nda “Folklor” dersleri vermekte, 1985 yılından itibaren de, Türk Halk Oyunları Bölümü’nde, Yöre (Diyarbakır) Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Yurt içinde, 1978 yılından bugüne kadar yapılan Halk Oyunları yarışmalarında “Seçici Kurul Üyesi” olarak görev aldı.



T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOĞUMANTASYON MERKEZİ